Hz. Mirza Tahir Ahmed (r.a.)

İslam’a Giriş Bilgileri

ISLAM INTERNATIONAL PUBLICATIONS LIMITED

Hz. Mirza Tahir Ahmed (r.a.)

Müslüman Ahmediye Cemaatinin 4. Halifesi

İslam'a Giriş Bilgileri

Türkçeye Çeviren:

Emine Çakmak Sahi

Mart, 2009

ISLAM INTERNATIONAL PUBLICATIONS LIMITED

İslam’a Giriş Bilgileri

An Elementary Study of Islam

By :

Hadhrat Mirza Tahir Ahmad (r.a.)

Imam And Head of The Ahmadiyya Muslim Community,

Khalifatul Masih IV

Turkish Translation

First published in Turkey, 2009

Published by:

Islam International Publications Limited

“Islamabad”

Sheephatch Lane Tilford, Surrey GU 10 2 AQ

United Kingdom

Printed (in Turkey) by:

Baskı: Vesta Ofset Tel: 0212 445 7252

Mahmutbey Mh. Deve Kaldırım Cd. Gelincik Sk. No:6/4 Bağcılar

İstanbul, Türkiye

Translated from English into Turkish by:

Emine Çakmak Sahi

ISBN: 978 1 84880 281 0

İçindekiler

Yazar Hakkında

Mirza Tahir Ahmed Hazretleri, İslam'da Müslüman Ahmediye Cemaatinin kurucusu olan ve ahir zamanda dünyanın bütün büyük dinlerince de geleceği önceden haber verilen Mesih ve Mehdi Mirza Gulam Ahmed (a.s.) Hazretlerinin dördüncü halifesidir. O'nun cemaati evrensel olup İslamda etkin bir cemaattir.

Mirza Tahir Ahmed Hazretleri l8 Aralık l928 tarihinde Hindistan'da Kadiyan'da doğmuştur. Eğitimini Hindistan, Pakistan ve İngiltere'nin School of Oriental and African Studies'de tamamlamıştır. l982'de Üçüncü Halifenin vefatını takiben Evrensel Müslüman Ahmediye Cemaati Başkanı seçilmiştir.

Daha sonra Pakistan'ın diktatör Cumhurbaşkanı General Ziya Ül Hak'ın 26 Nisan l984 tarihinde Ahmediye Cemaatine karşı başlattığı ve yürürlüğe koyduğu sıkıyönetim uygulaması sonucu bu ülkede kalarak Cemaatin başkanı olarak çalışması mümkün olmamıştır. Birçok istişarelerden sonra Pakistan'dan ayrılmaya karar vererek, resmi açıklamadan üç gün sonra Karaçi'den uçakla Londra'ya gelmiştir.

Mirza Tahir Ahmed Hazretleri dünyanın her yerini ziyaret edip, değişik kültür ve dindeki insanlara seslenerek onlara hitap etmiştir. Toplantı ve hitapları daima soru cevap oturumları ile son bulmuştur. O dinleyenlerin zihinlerini meşgul eden dini, güncel veya herhangi başka konularla ilgili soruları her zaman cevaplandırmıştır. O'nun verdiği cevaplar, O'nun derin dini bilgisinin, anlayışının, düşüncesinin güzel ifadeleri olmuştur.

İngiliz dilinin yanında birçok kitaplarını Urdu dilinde yazmış olup kendisini ara sıra Urdu dilinde yazdığı şiirlerle de anlatmıştır. "Din Adına Kan" ve "İslamiyet'in Çağdaş Konulara Cevabı" adlı kitapları onun eserlerinden en çok bilinenlerdendir. Okuyucularımızın bu eserleri ilgi ile okuyacaklarını düşünmekteyiz.

Önsöz

İspanya, Seville Üniversitesi İslamî Bilimler Bölümünün l2 Mart l990 yılında yaptığı davet üzerine, Mirza Tahir Ahmed Hazretleri “İslam’a Giriş Bilgileri” konulu bir bildiri sunmuştur.

Bölüm Başkanı, sıradan dinleyicilerin ve diğer bölümden gelen dinleyenlerin İslam ile ilgili bilgi düzeylerinin çok az olması nedeniyle İslam’ın başlangıç düzeyinde tanıtılmasını kendisinden istemişlerdi. Ona ayrılan süre ise bir saatti.

Bu bildiri O’nun konuşmasından alınmıştır. Yazar, zamanın elvermediği bazı konuları burada daha da genişletmiştir. Bununla birlikte konuşma dilinin yazıya aktarılmasında bazı değişiklikler ve açıklamalar yine konuşmacının kendisi tarafından yapılmıştır.

İslam’ın Yüce Peygamberi Muhammed’in ismine (s.a.v.) kısaltması ilave edilmiştir. Bu da “Allah’ın Selam ve Rahmeti üzerine olsun” demektir.

Diğer Peygamberler ve elçilerin isimleri (a.s.) yani “Üzerine selam olsun” ifadesi ile söylenmiştir.

Bu salâvatlar açık ve uzun olarak belirtilmemiş olup, her söylenişte ve tekrar edilişte böylece anlaşılacaktır.

İslam'ın Anlamı Barıştır

Bu akşam beni onurlandırarak İslam'ın Temel Talimatlarıyla ilgili konuşma yapmam için buraya davet eden Seville Üniversitesi İslami Bilimler Bölümü'ne teşekkür ederim. Buraya gelmeden önce benden, bu konuda bilgisi bulunmayan öğrenciler ve çok az bilgi sahibi bulunanların anlayabilmesi için yalnızca İslam'ın temeli üzerinde konuşmam istendi. Bu gerçekten beni şaşırttı. Şaşırdım çünkü üniversite öğrencilerinin daha ileri seviyelerde olduğunu düşünüyordum. İkinci olarak şaşırdım çünkü İspanya'nın İslam ile tarihte uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Buna rağmen bu bağ öylesine yok olmuş ve kaybolmuştur ki en küçük bir ifadesi bile silinip gitmiştir. Bu da hayret uyandırır doğrusu!

Bugün burada sizlere İslam'ın Temel Talimatlarını tanıtmaya çalışacağım. l982 yılında İspanya'yı ilk ziyaretimde, beş yüz yıl gibi bir aradan sonra, bir rastlantı sonucu ilk kez Ahmediye Cemaati tarafından yaptırılan bir camiinin açılışını yapmak için buraya geldiğim zaman birçokları dudak bükmüştü. Basın toplantısı boyunca hep aynı soru sorularak neden İspanya'ya geldiğim soruluyordu. Bunda amaç ne idi? Biz İslam'dan bıkıp usanmamış mıydık? Bu gelişin İspanya'nın bir tür yeniden alınması olarak düşünülmesi gerekmez miydi? Benim bu tür sorulara yanıtım:

"Evet ben İspanya'yı kazanmaya geldim, fakat sınırları kılıçla kazanmaya, elde etmeye değil, fakat kalpleri sevgi ve ikna mesajı ile fethetmeye geldim" olmuştu.

Bu cevap halen geçerliliğini korumaktadır. Bizler İslam'da bir cemaat olarak, sözde kökten dincilerin sanki aynada yansıyan genel İslam sezgilerine uyan, aynı kalıp üzerine inşa edilmedik. Bununla birlikte bugün sizlere İslam'ı değişik ülkelerdeki Müslümanların davranışlarıyla değil, İslam'ın yüce Kitabı olan Kur'ân-ı

Kerîm’de bulunan temel talimatlarla birlikte, İslam’ın kurucusunun sünnetleri ve uygulamalarıyla anlatmaya çalışacağım.

İslam’ın anlamı “*barış*”tır. Burada İslam’ın ruhu ve mahiyeti yatmaktadır. Gülünç olan bir durum vardır ki o da bugün İslam’ın barış anlayışının, batıda bir savaş, terör, karışıklık ve düzensizlik dini olarak anlaşılmasıdır. Hâlbuki gerçekte İslam’da barış, yalnızca isimde kalmayıp, onun tüm talimatları ve işlerini anlamada bir anahtar gibidir. Yine kelime olarak çevrilecek olursa, İslam’ın ikinci anlamı “*itaat*” (boyun eğmek)’tir. Böylece “*barış*” ve “*itaat*” İslam’ın ortaya koyduğu çizgiyi belirler.

Barış ve huzur, Müslüman’ın diğer bir insana davranışında, İslam’ın derin kavram ilişkilerinde bulunurken, boyun eğme-itaat ifadesi Müslüman’ın Allah’a olan davranışını açıklar. Böylece bir tek kelime, bütün bir dinin felsefesinin özetini ortaya koymaktadır.

Dikkate değer önemli bir konu da İslam’a göre her gerçek dinde, dinin yüceliklerini belirtmek için bu iki gerekli özelliğin bulunması gerekliliğidir. İslam’a göre bütün dinler, insanları bir taraftan özüne, Yaratıcısına götürürken, diğer taraftan insanlar arasında en istenen ideal ilişkiyi kurmaya çalışmaktadır.

İslam’ın Beş Şartı

İslam’ın, Müslüman olmak isteyen herkesin bilmesi ve ifade etmesi gereken beş temel inanç şartı bulunmaktadır. İslam diğer dinlerde de olduğu gibi birçok fırkalara bölünmüş olmasına karşın bu konuda başka ikinci bir fikirden söz edilemez. Adları ister Şii isterse Sünni olsun, hepsi bu beş temel şarta inanmaktadır.

Bunlardan birincisi *Allah’ın (c.c.) birliğine, tek oluşuna inanmaktır*. Bu, paylaştırılamayan, bölüştürülemeyen, dağıtılamayan veya çoğaltılıp denkleştirilemeyen bir Birliktir.

İkinci şart *meleklere inançla ilgilidir*. Müslümanlar arasında meleklerin şekilleri konusunda farklı fikirler olmakla birlikte, bütün Müslümanlar meleklerin varlığına inanırlar.

Üçüncü şart *kitaplara inanmaktır*. Kitaplar dini terimde, yeni talimatlar ve şeriat getiren kutsal kitapları ifade eder. Bunlardan meleklerden sonra söz edilmiştir. Çünkü vahiylerin birçoğu insanlara melekler vasıtasıyla iletilmiş, böylece onlar yüce vahiyleri Allah’ın (c.c.) elçilerine taşıdıklarından temel bir rol oynamaktadırlar. Meleklerin daha başka birçok görevleri bulunmaktadır. Fakat bunu daha ileride tartışacağız.

Dördüncü şart *elçiler veya peygamberlerle ilgilidir*. Bunlar bazen belli dönemlerde yaşayan insanlara yeni bir şeriat yeni bir yaşam şekli, bazen de insanları sadece yenilemek, uyarmak için gönderilirler.

Beşinci şart da *kıyamet (hesap günü) ile ilgilidir*. Bu ayrıca ölümden sonra her insanoğlunun belli bir şekilde yeniden diriltileceği ve bu dünyadaki hayatları ile ilgili Allah’a (cc.) hesap verecekleri anlamına da gelir. İşte bunlar İslam’ın beş temel şartıdır. Bununla

birlikte bazılarına göre İslam kurucusunun bu temel şartlara ilave ettiği altıncı bir öğe daha vardır ki bu da kutsal emire inanmaktır.

Şimdi bu şartları daha detaylı olarak gözden geçirelim.

Allah'ın Birliğine İnanmak

Bu, çok kolay ve temel bir düşünce olarak görülür. Allah'ın (c.c.) tek olduğunu anlamak, kişi için zor olmasa gerek. Konunun özü buradadır. Esas olarak bu, gözle görülmekten öte bir durumdur. Allah'ın (c.c.) birliği etraflıca incelendiğinde, tüm din dünyası bu temel eksen üzerinde döner görünmektedir. Bu inanç, insanoğlunun hayatını bütün yönleriyle etkiler. Ayrıca Allah'dan (c.c.) başka tüm eksiklikleri de belirtir. Böylece Allah'ın (c.c.) tek oluşuna inanmak bütün inançların sonu olmayıp aksine bu, inançların sonsuz ve gerçek menbağından fışkırmaktadır. Ayrıca insanoğluna, Allah'a (c.c.) teslimiyet dışında, onu diğer bağlardan ve sorumluluklardan kurtaran bir özgürlük mesajı getirir.

Bu bahis hem Kur-an'ı Kerim'de hem de İslam Peygamberi'ne ait hadislerde farklı açılardan izah edilmiştir. Örneğin, "La havle vela kuvvete illa billa" yani "Allah'dan (c.c.) başka her şeyi kapsayan güç ve kudret yoktur" ifadesi, Allah'ın (c.c.) birliği inancını genişlemesine ve derinlemesine anlatmakta yeni ufuklar açmaktadır. Böylece Allah korkusu dışındaki tüm korkuları da yok etmektedir. Aynı örnek diğer bir taraftan dikkatleri daha önemli başka bir noktaya çeker ki bu da bir iyiliğin başarılmasında gücün tamamen Allah'ın (c.c.) elinde olmasıdır. O her şeyin sahibi olup, bütün güç ve enerjinin de kaynağıdır. Böylece söz konusu güç için birinci durumda olumsuz, ikincisinde ise olumlu bakış açılarını ortaya koymaktadır.

İnsan davranışlarını uygulamada niyetler ve onların yönlendirilmeleri vs. de hep bu iki güç ve kuvvetle çevrelenmiştir. İnsanın niyeti ve bunun sonucu olan hareketler daima ya korku ya da ümit ile yönlendirilip kontrol edilir. Bu kuralda başka bir istisna bulunmaz. Kim iyi bir davranışta bulunursa bunu ya korkudan ya da ümit ile yapar. Bunun aksine kötülüklere dalanlar da aynı şekilde

motive edilirler. Kâfir olanların korkuları, tanrıya ait olmayan olumsuz bir korku olup, onlar hayatlarını bu dünyanın korkusuna göre şekillendirirler. Onlar bazen yetkililerin ve zalim idarenin hoşnutsuzluğunu kazanma korkusu ile yaşarlar, bazen de genel olarak despot ve kabadayı toplumdan korkarlar. Yine bazen onlar yoksulluk veya kaybetme korkusu ile düşmanca davranırlar.

Kâfir olanların korkuları, tanrıya ait olmayan olumsuz bir korku olup, onlar hayatlarını bu dünyanın korkusuna göre şekillendirirler. Böylece bütün bu kötü davranışların altında, insan davranışlarının büyük bir bölümünde bu korkular yatmaktadır. Allah'ın (c.c.) birliğine inanmak bütün bu korkuları gidererek insanların dikkatlerini Allah (c.c.) korkusunun önemine çevirir. Bu da dinsizlerin hoşnutsuzluğunu kazanma korkusu olmayıp, daima Allah'ın (c.c.) hoşnutsuzluğundan kaçınmaya çalışma olmalıdır. Böylece insan yalnızca bu korku ile hayatını şekillendirmeye çalışmalıdır. Olumlu olarak düşünülürse, bütün bunlar insanlığı yönlendirerek belli bir sonuca ulaştırır. İnsan hiç istisnasız hep birini memnun edebilmek dürtüsü ile yaşar. Hatta bunun da ötesinde, kendisine çok sevgili olanı elde etmek ve kendisini tatmin etmek pahasına çalışır, çabalar durur. Bu davranışın çok abartılmış şekli, insanın adeta kendi egosunun esiri olmasına neden olur.

Bu amacına ulaşmak için onun rızasının bağlı olduğu kişileri de memnun etmesi gerekmektedir. Yine, aynen devamlı olarak bu yöneticilerin ve zalim idarecilerin hoşnutluğunu kazanmak için çaba sarfeder. Bunu da köleliğin en kötü bir şekli olarak açıklayabiliriz.

Bir kölenin ümidi veya korkusu efendisinin hoşnut olup olmama konusundaki kaprislerine bağlıdır. Fakat inançsız bir kişinin yalnızca bir efendisi yoktur. Onun kişisel ilgi alanlarındaki herkes onun için bir tanrı rolü oynamaktadır. Sosyal, ahlaki veya siyasi kötülüklerin nedenleri analiz edilecek olursa, işte böyle bir kul köle olma, bütünüyle insanın ve toplumun huzurunu bozarak sonsuz bir çöküntüye götürür.

Bu açıdan “Allah’tan başka ibadete layık olan tanrı olmadığı, O’nun Yalnız ve Tek olduğu” temel açıklamasına bir göz atacak olursak Allah korkusu dışında, konu ile ilgili bütün korku ve ümitler, sanki sihirli bir değneğin hareketi sayesinde adeta kaybolur gider. Başka bir ifade ile birini kendinize efendi olarak seçtiğiniz takdirde diğerlerine kulluk etmekten kurtulacaksınız. Onların kendilerinin bile sayısız tanrılara esir oldukları gibi siz de onlara esir olursanız, bu çok ucuz ve zayıf bir pazarlık olur doğrusu. Hepsi bu kadarla da kalmaz. Bu insanların taptıkları tanrılar zamanla kendi hayallerinin ürettiklerinden ibarettir. Bunlar onlara ne bir iyilikte bulunabilirler ne de zarar verebilirler. Öte yandan birçok insan kendileri gibi ölümlüye taparlar. Kendi egoları bunların arasında büyük bir yer tutar. Ne var ki her biri çıkarları birbiriyle çakışan ve kendi benliklerinin yarattığı sayısız tanrılara boyun eğerler. Bu da son derece karışıklığa neden olmaktadır.

İslam’da tevhit, insanoğluna aynı zamanda onun ırkının birlik oluşumunu telkin eder ve onu ırk, mezhep, renk gibi sınıflamalarla bölecek engelleri ortadan kaldırır. Bu da İslam’da evrensel eşitlik özelliğinin doğmasına neden olur. Böylece Allah (c.c.) açısından insanoğlu hangi çağda ve nerede doğmuş olursa olsun, O’nun gözünde herkes eşittir. Kısaca açıklanacak olursa, işte İslam’da bu temel inanç ve öğretiler onu diğer inançlardan üstün tutmaktadır.

Daha önce de kısaca açıkladığımız gibi İslam’ın tevhit inancı bölünmez ve kesindir. Tanrı(cı)lığa bundan başka ilave edilebilecek bir şekil yoktur. O ne birinin babası ne de annesi değildir, O’nun eşi de yoktur. O’nun kız veya erkek çocuklar edinmesi mümkün değildir.

Tevhit konusunda Kur’ân-ı Kerîm’in bize bildirdiği başka bir nokta da O’nun yarattıklarının kesin bir uyum içinde bulunmasıdır. İşte Einstein’ı çok etkileyen bu uyum idi. O tabiatta varolan ve ona göre ancak bir Yaratıcının tevhidini gerektiren mükemmel, kusursuz bir simetriyi takdir etmek zorunda kalmıştır. O bir bilim adamıydı ve onun bu tür uyumları algılama ve kavrayabilmesi fiziki bir evrende sınırlı idi. Buna karşın Kur’ân-ı Kerîm yaratma-

daki uyumun her türlü alana uygulandığından söz eder. Kur’ân-ı Kerîm, Allah’ın (c.c.) yarattığı tabiatta, O’nun indirdiği ilahi kitaplarda bir ahenksizlik görülmediğini, aksine her alanda birbirleri arasında tam bir uyum ve ahenk mevcut olduğunu iddia eder.

Daha da ileriye giderek Allah’ın (c.c.) sözleri ile davranışları arasında eşsiz bir uyum bulunduğunu açıklar. Bu da peygamberlere indirilen ilahi kelam ile yaradılış arasında hiçbir çelişkinin bulunmayışı demektir. Bu konu Kur’ân-ı Kerîm’de Mülk Suresi’nin ilk beş ayeti ile diğer başka surelerde farklı açılardan ele alınmıştır.

Birlik konusuna gelince, Tevhit insanoğlunun yetiştirilip eğitilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Bu insanoğlunun düşünce ve davranışlarında bir devamlılık gerektirir. Bu devamlılık Allah (c.c.) ve yarattıkları ile ilişkilerde de olmalıdır. Böylece tevhit, evrende hiç kırılmayan bağlayıcı bir zincir unsuru olur. Toplumda bir bölüm insanların diğer insanlara karşı Allah’ın (c.c.) vahdaniyeti adına nefretlerini körükleyen sözde din adamlarının uygulamalarına dikkatlerimizi yöneltirsek, bunu daha iyi kavrayabiliriz. Allah’ın (c.c.) Birlik prensibi bu uygulama ile çelişki içindedir, çünkü o Allah (c.c.) ile O’nun yarattıkları arasında ayrıcalıklar yaratılmasına izin vermez.

Melekler

Meleklerin varlığı evrensel olarak değişik ülkelerde ve dinlerde kabul edilmiş bir öğretidir. Bununla birlikte onlar değişik isimlerle tartışılır, ancak ayırım yalnızca verilen adlardadır. Aynen bunun gibi meleklerin yaradılışı da değişik dinlerin takipçileri tarafından değişik şekilde anlaşılmaktadır.

İslam, melekleri kendilerine has mevcudiyette, manevi tabiata sahip semavi varlıklar olarak açıklar. Onların temel görevleri Allah’dan (c.c.) aldıkları bildirileri insanoğluna iletmektir. İslam’da bile bazen onlar birçok kere insan şeklinde veya başka şekil ve formlarda oldukları halde farklı farklı ve yanlış olarak anlaşılmaktadır ki, bu da maddi varlıklardan esinlendiklerini gösterir. Bu konunun şekillenmiş ve iyi tanımlanmış bir sınırı olmalıdır. Buna karşın ruh insan idrakinin beş boyutunun ötelerine uzanmaktadır. Birisi ancak inançlı ve dindar ise ruhun varlığına inanır, aksi halde ruhun şekil ve kavramını tanımlamak onun anlayışının çok ötesinde bir durumdur. Bu sorunu çözmek ve onu daha anlaşılır hale getirmek için meleklerin görülebildiklerinden, bazı ilahi kitaplarda onların dindar kişilere insan şeklinde göründüklerinden bahsedilmiştir. Yalnızca bu değil, onlar Allah’ın (c.c.) bazı peygamberlerine gerçek kuşlar olarak da görünmüşlerdir. İsa’ya (a.s.) Kutsal Ruh-Cebrail (a.s.) güvercin şeklinde görünmüştür.

“İsa vaftiz edilir edilmez

Sudan ayağa kalktı.

O an gök yarıldı, Kutsal Ruh’un

bir güvercin gibi indiğini ve onu aydınlattığını gördü.”[1]

Meleklerin şekil ve yaradılışındaki yaygın olan anlayış değişik dinlerdeki kutsal kitaplarda bulunan farklı ifade, anlatım ve referanslardan kaynaklanmış olabilir. Meleklerin dışında, bazı dinlerde ve onların kutsal kitaplarında, evrende birtakım görevleri yerine getirmek üzere Allah (c.c.) tarafından yaratılan ve onlardan vasıtalar olarak bahsedilen, birtakım tanrılar yaratılmıştır. Kutsal kitaplarda bunların sayısız örneklerini bulabiliriz. Böylece bazı kişilerin bütün bu ifadeleri yanlış anlamaları sonucunda melekleri Allah’a (c.c.) ortak koşmaları kaçınılmazdır.

Şimdi meleklerin yaradılışlarını, istenen genel anlayışla değil de yalnızca Kur’ân-ı Kerîm’in ışığında ve İslam’ın Yüce Peygamberinin (s.a.v.) hadislerinde anlamaya çalışalım.

Kur’ân-ı Kerîm’e göre bütün maddi ve dini evren birtakım manevi güçler tarafından idare edilmektedir. Bunlar da meleklerdir. Bazı melekler; Cebrail, Mikail ve Azrail gibi tek olarak bahsedilmekle birlikte gerçekte onlar yalnız olarak çalışmamaktadırlar. Her bir iş için önder veya yüce bir melek bulunmakta, bu melek bu işleri yürütmekte ve ona bağlı olarak da onunla birçok melekler topluluğu çalışmaktadır. Bunlardan Yüce Kur’ân “Janud” olarak söz etmektedir. Onların bütün yaptıkları Allah’ın (c.c.) isteği, yarattıklarının ve planının doğrultusunda olur. Allah’ın (c.c.) onlar için baştan sona planladığı ve onlara tahsis edilen işlerin dışına hiçbir şekilde çıkmazlar. Kur’ân-ı Kerîm’e göre her insana onun iyi ve kötü amellerini kaydetmek üzere iki melek tayin edilmiştir. Bu yolla melekler karışık ve derin bir iş olan kayıt sistemini düzenlerler. Bu herkesin elinde neyi gözlerse hemen not alıp yazacağı bir defter var demek değildir. Aslında melekler insanların ruh ve kişiliklerini etkileyen, sonucu olan karmaşık ameller sisteminin kaydı ile sorumludurlar. Bu durum iyi insanda sağlıklı bir ruh, kötü insanda da kötü bir ruhun ortaya çıkmasına neden olur. Ölünceye kadar her insanda şekillenen ruhun insan düşünce ve davranışları-

[1] Matta 3;16

nın etkisini ruha taşıyacak şuurlu bir düzenleyiciye ihtiyacı vardır. Bu, insanoğlu tarafından tamamen kavranamayan karmaşık bir işlemdir. Bununla birlikte bizler bu asil davranışlardan ayrı olarak, kısmen de olsa suçluların durumunda farklı bir yüze sahip olduklarına şahit oluruz. Bunun siyah-beyaz veya başka bir maddi terimle tanımı olmamasına rağmen, böyle bir ayırımı gözlemek hiç de olanaksız değildir.

Gerçekte sonsuz evrenin yönetimi daha onun milyarlarca yıllık varoluş tarihinin en başından beri çok büyük bir düzenleme, devamlı dikkat ve kontrolü gerektirir. İşte bütün bunlar sonsuz sistemde O'nun karmaşık kurallarını yöneten ve Allah'ın (c.c.) temsilcileri olan sayısız melekler tarafından yerine getirilir.

Meleklerin işbirliklerini değişik şekil ve görünüşleriyle maddileştirerek, belki bir dereceye kadar anlayabiliriz. Esasen onların gerçek şekil ve varlıkları, insanların anlayışının çok ötesinde olup, onlar insanlardan daha başka boyutlara aittirler.

Bir kere Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) bir camide sahabeleriyle oturduğu bir sırada ansızın bir yabancının içeri girdiği söylenir. Bu şahıs kalabalığa yaklaşır ve saygı ile ön saflara oturarak İslam'la ilgili sorular sormaya başlar. Sorularını bitirince oradan ayrılır. Orada bulunanlar hayrete düşerler. Çünkü bu kişi bir yabancıdır ve camiye ulaşabilmek için çok uzaklardan gelmiş olması gerekliydi. Küçük olan o kasabada böyle bir ziyaretçinin varlığından kimsenin haberdar olmaması imkânsızdı. Herkes kimin ve ne için geldiğini bilirdi. Onun gelişi o kadar ani olmuştu ki bunda bir sır vardı. İkincisi onun üstündeki elbiselerinde onun uzaklardan geldiğine dair toz toprak izi bulunmamaktaydı. Canlı, dinç görünüşlü olup, üstü başı tertemizdi. Bundan da öte, kişinin kendisini tanıtmadan hemen soru sorması ve sonra da aniden kalkıp gitmesi de alışılagelmişin dışında bir davranış idi. Yüce Peygamber (s.a.v.) Sahabeler bir şey sormadan, gelenin Cebrail (a.s.) olduğunu ve onun kendisine sorulan sorulara verilen cevaplarla orada bulunan sahabeleri aydınlatmak amacında olduğunu haber verdi. Bazı sahabeler şekil değiştiren bu melek ile görüşmek için cami-

den dışarıya koştuklarında hiçbir yerde ondan bir ize rastlayamadılar. Kasabada da hiç kimse böyle birini gördüğünü söyleyememişti. Bu olay en güvenilir hadis kitaplarında belirtilmiştir.

Buradan çıkartılan sonuca göre, meleklerin bazı küçük işlerin yerine getirilmesi için bile insan şeklinde gönderildiklerini söyleyebiliriz. Meleklerle ilgili konulara özellikle Uhud ve Bedir savaşlarında, diğer birçok hadislerde de rastlarız. Fakat burada daha çok detaya girerek konuyu uzatmanın uygun olmayacağını düşünmekteyim.

Yukarıda açıklanan ve Kur'ân-ı Kerîm'in belirttikleri dışında hemen hemen her ülkede değişik dine mensup olanların meleklerle ilgili düşünceleri, onları semavi varlıklardan ziyade, peri masallarına benzetmek olmuştur. Onlar meleklerin kuşlar veya periler gibi kanatlı olduklarını, bir yerden bir yere gitmek istediklerinde kanatlarını çırptıklarını söylerler. Bu yanlış ifadeler belki de birçok kereler benzetmeler ve kapalı ifadeler bulunan dini terimlerin aşırı kelimeleştirilmesinden dolayıdır. Mamafih Kur'ân-ı Kerîm'de meleklerle ilgili olarak kanatlardan bahsedildiğini, iki, üç ve dört kanatlı olduklarından söz edildiğini bulabiliriz.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰئِكَةِ رُسُلًا اُولِى
اَجْنِحَةٍ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبَاعَ...

"*Her türlü övgü yalnızca, göklerle yeri yaratan, melekleri kimi zaman ikişer kimi zaman üçer, kimi zaman da dörder kanatlı elçiler olarak gönderen Allah'a mahsustur*"[2]

Kur'ân'ın anlaşılmasına engel olan bu tür anlatımların açıklaması için özel bir tarzı vardır. Bunun için aynı tür kullanımların yardımına başvurur. Örneğin, kanatlarla ilgili anlaşılması zor olan açıklamaları bir oğlun yaşlı anne ve babasına karşı davranışlarında

[2] Fatır Suresi 35:2

görebiliriz. Bu konuda Kur'ân-ı Kerîm, oğuldan merhamet kanatlarını kendisini daha küçükken bakıp büyüten anne ve babasının üzerine germesini ister. Burada "*kanatlar*" yalnızca güç ve davranışlardır. Bizler burada kanatların değişik dinler arasındaki kutsal tezahürü ifade etmekte olan melekler ve insanlara atfedildiğine inanırız. Örneğin Kita Krişna'nın iki kolu yerine dört kolu olduğu bilinir. Burada bahsedilen ilave iki kol, diğer kutsal kitaplarda bulunan kanatlarla aynı amaca hizmet etmektedir. Melekler tabiatta bulunan kanunların kontrolü veya yerine getirilmesinden sorumludurlar.

Virüsler ve bakteriler her biriyle uyum içinde çalışan ve üstün dengeyi sağlayan özel meleklerle düzenlenir, yönlendirilir ve sağlanır. Aynen bunun gibi eko sistem bir tesadüf veya karmaşanın bir sonucu olmayıp, melekler dediğimiz görünmeyen manevi varlıkların düzenlemesi ile meydana gelir.

Burada şeytanın durumu ile ilgili başka bir yanlış hikâye daha vardır. İnmesinden dolayı onun da melekler sınıfına dâhil olduğuna inanılır ve söylenir. Kur'ân-ı Kerîm bu görüşü ve onun da bir melek olduğu fikrini reddeder ve onu ateş yaradılışlı olan ve cin gibi bir hayat şekli olduğunu belirtir.

Kitaplar

Şimdi imanın üçüncü şartı olan kitaplara inanmaya gelelim. Müslümanların yalnızca İslam'ın kurucusu Hz. Muhammed'e (s.a.v.) vahyedilen Kur'ân-ı Kerîm'e inanmaları dışında nerede ve hangi çağda olursa olsun, diğer bütün peygamberlere vahyedilen kutsal kitaplara da inanmaları gerekmektedir. Bu İslam inancının temel bir bölümü olup, eğer bir kişi yalnızca Yüce Kur'ân'a inanıp Yeni ve Eski Ahid, yani Tevrat ve İncil gibi kutsal kitapları reddederse onun İslam inancı geçersiz olacaktır. Bu inanç bazı problemleri çözümlerken diğerlerini ortaya çıkaracak olup ihtiyaçların daha geniş olarak araştırılması ve çalışılmasına gerek duyulacaktır. Bu husus, kişinin Allah'ın (c.c.) tevhit inancına uygun olarak, yeryüzünde insanoğlunun birliğinin temelini oluşturmaktadır. Bu da dinler arasındaki uyuşmazlık ve güvensizliğe neden olan sorunların kökünü ortadan kaldırmaktadır. Hâlbuki bu inanç bütün ilahi kökenli kitaplarda cevaplanması gereken çok güç soruları ortaya çıkarır.

Kutsal olarak bilinen bütün kitapları incelediğimizde yalnızca onların talimatlarında yüzeysel değil, fakat temel inanç alanlarında da çelişkilere rastlarız. Hâlbuki onlar aynı sonsuz ışık kaynağından gelselerdi, durum hiçte böyle olmazdı. Bu tip kitapların çoğunun içerdiği bölümler, onların takipçilerince farklı anlaşılıp tefsir edilmek suretiyle, büyük ve eşsiz olan Yaratanın yüceliğini, diğer ikinci plandaki mabutlarla paylaştıkları inancına yol açmaktadır. Bazı kitaplarda Allah (c.c.) eşi, kızları ve oğulları bulunan diğer tanrıların aile reisi olarak tanıtılır. Diğer başka kitaplarda da yalnızca Allah'ın (c.c.) sahip olduğu birtakım insanüstü güçler yine evliya gibi insan şekillerine atfedilir. Bazı kitaplarda Allah'ın (c.c.) birliği o kadar kesin ve tartışmasız olarak vurgulanır ki kapasitesi ve vasıfları ne olursa olsun, Allah'ın (c.c.) bütün bu vasıf-

larını paylaşmak için hiçbir imkân ve yer bırakmazlar. İşte bu konuda Kur'ân-ı Kerîm dünyanın temel dinleri arasında belirgin özelliğe sahiptir.

Kur'ân-ı Kerîm bu karışıklığı nasıl çözümler?

İşte soru buradadır. Kur'ân-ı Kerîm'e göre insanoğlunun kendi dinlerinin kurucuları tarafından getirilen ilahi talimatları bozma eğilimleri bulunmaktadır. Tanrının birliği inancının çoktanrıcılığa dönüştürülmesi fikri de bu eğilimin açık bir ifadesidir. Hiç şüphesiz bu iddianın gerçekliğini, ifadelerin değiştirilme tarihlerini takip ederek veya o ifadelerin tefsirlerini daha vahyedildiği ilk dönemden itibaren inceleyerek bulabiliriz. Bunun içindir ki Kur'ân-ı Kerîm bütün ilahi kitapların başlangıçta kendi talimatları ile aynı fikirde oldukları konusuna dikkatimizi çekmektedir. Tarihi değişimlerin peşine düşmek gerekmez. Çünkü mantıklı olan Kur'ân-ı Kerîm'in ortaya koyduğu sonuçtan başka bir sonuç olmadığıdır. Eğer yüce bir varlıktan başka bir yaratan yoksa ve bütün dinler kendi ilahi kitaplarının Allah'dan (c.c.) geldiğini iddia ediyorlarsa, bunun kabul edilmesi ve böylece bütün bu kitapların arasında temelde bir birliğin bulunması gerekir.

Bunları söyledikten sonra kişi, bütün dinlerde ortak olan dini öğreti ve talimatları, araştırma gibi diğer bir soru ile de karşılaşabilir. Kişi doğruyu yanlıştan ayıran kabul edilebilir mantıklı bir yöntemi bulmalıdır. Kur'ân-ı Kerîm açısından temel inançlar insan yaradılışına o kadar uygundur ki bunlar kendi gerçeklikleriyle ayrılarak adeta insan kalbine gömülürler. Bunlar:

وَمَا أُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا
الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ۝

"Hâlbuki onlara, ibadeti yalnız Allah'a has kılarak, iyi düşünceler üzerinde sebat göstererek Allah'a kulluk etmeleri, cemaat ile na-

maz kılmaları ve zekât vermeleri buyurulmuştur. Doğruluk üzerinde kaim olan din budur işte."[3]

Bunun anlamı da, yeryüzünde varolan dinlerin bütün kurucularına sadece tek bir tanrıya samimiyetle ve tamamen kendilerini O'na adamak suretiyle sadece O'na ibadet etmeleri gerekliliğinin söylenmiş olduğudur. Ayrıca onlara, kendi dinlerinin gerektirdiği şekilde ibadet etmeleri, ihtiyacı olanlara ve düşkünlere hayır yapmak suretiyle Allah yolunda harcamaları tavsiye edilmiştir. Hangi dine ait olursa olsun, bütün bunlar arasında bir uyuşmazlığa rastlamak mümkün değildir. Konuşmamızın burasında Allah (c.c.) tarafından belirtilen ibadet şekilleri ve farklılıkları üzerinde uzun uzadıya tartışmalara girmek istemiyoruz. Şimdilik dinlerde gerek temelde olsun gerekse detaylı talimatları arasında farklılıkların neden görüldüğü ve bunun nedenlerinin ne olduğu konusuna dikkatlerinizi çekmekteyiz. Kısaca zamanın çok acımasız ve bozulma, harap olma fikrinin de zaman kavramının ayrılmaz bir parçası olduğunu söyleyebiliriz. Yeni olan her şeyin gelişip, eskiyip değişmesi gerekir. Birisi çok büyük saray ve kalelerin yığıntılarına hayranlıkla bakabilir. Fakat aynı yönetim ve aynı mimarlar tarafından ele alınan bu yapılar bile aynı bu kuraldan istisna edilemez.

Bazen bunlara yeni nesiller tarafından öylesine korkunç ilaveler ve değişiklikler yapılır ki, onların temel şekil ve benzerlikleri tamamen ortadan kalkar. Bazen de onlar yıkılmaya terk edilirler. Kur'ân-ı Kerîm'e göre bütün dinlerde uyuşmazlıkların bulunduğu alanlar, daha sonraki çağlarda insan elinden kaynaklanmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'in kabul edilir evrensel talimatlarının ışığında, en azından temel prensiplerde İslam'ın bütün dinlerin birleştirilmesinde bir yol çizdiği görülmektedir. Böylece insan eliyle dinleri tamamen birbirinden ayrı gösteren engeller ortadan kalkar.

Yukarıda açıklanan neden, değişik kitaplardaki talimatların saptırılmasında gözlenen bir sorumluluk değildir. Bazı farklılıklar şüp-

[3] Beyyine Suresi 98:6

hesiz insan yapımı olmayıp, zamanın gereğinden kaynaklanmaktadır.

İnsan hiç şüphesiz medeniyet, kültür, fen, ekonomi gibi tarihin belirli dönemlerinde belirli alanlarda ilerlemiştir. Her dönemle ilgili değişik talimatlara ihtiyaç duyulmuştur. Böylece o dönemin gereksinimlerine karşı ilahi kitapların da inmesi gerekmekteydi. Zamana bağlı talimatlar evrensel olmayıp belirli durum ve gereksinimlerle ilgilidir. İnsan belli çağlarda, insandan daha aşağı bir tür hayat yaşamıştı ve bu hayat o kadar da uzaklarda değildi. Onun evrenle ilgili bilgisi dar, zihni gelişimi ise sınırlıydı. O, üzerinde yaşadığı dünyanın farkında bile değildi. Evrenselliği, yeryüzünün büyüklüğü ve yaradılışını anlaması için insanın elinde bulunan mütevazı araç ve gereçler tamamen yetersiz kalmıştı. Hatta onun varlığından haberdar olması, onun ait olduğu küçük bir alan, toprak parçası veya şehir ile sınırlıydı.

O devirde nazil olan ve sınırlı egemenlikleri bulunan kişilere hitaben birçok ilahi kitapta dünyanın varlığının ötesinde bir belirtiye rastlamamaktayız. Bazı laik felsefecilerin bizleri inandırdıkları gibi soruya maruz kalan kitapların, ilahi kaynaktan ziyade insan yapımı olduğu konusuna yeterince delil sunulduğu anlamını taşımamaktadır.

Bütün ilahi talimatlar yalnızca ihtiyaçlarla ilgili olmayıp, çağın insanlarının bilgileriyle de ilgilidir. Aksi halde o çağın insanları kendi devirlerinin peygamberlerine karşı itirazlarda bulunacak ve onları yaygın olarak temeli atılan kurallarla çeliştiği konusunda suçlayacaklardı. Bu onlarla aynı bilgiyi paylaşan peygamberler için çözümlenmesi son derece güç bir karışıklığın ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Bununla ilgili olarak aynı ilginç örnekler Kur’ân-ı Kerîm’den verilebilir. O zamanın insanları yaradılışın anlamını farklı ve yanlış olarak anlayıp kavramış, daha sonraki insanlar bunun yanlış olduğunu ispatlamışlardır. Kur’ân-ı Kerîm hangi duruma uygulanırsa uygulansın o gerek çağdaş, gerekse ahir zaman insanları tarafın-

dan itirazlara maruz kalacaktır. Kur’ân-ı Kerîm’in bu sorunu halletmesi hayret vericidir. O ne devrin filozoflarına ne de bilim adamlarının tenkitlerine hiçbir açık kapı bırakmaz.

Şimdi vereceğimiz örnek özellikle çok ilginçtir. Bu çağda yaşayan bir kişinin dünyanın kendi ekseni etrafında döndüğünü bilmesi için çok ileri, yüksek tahsil yapması gerekmez. Eğer birisi bu açıklamayı on dört asır önce yapmış ve bunu Allah’a (c.c.) atfetmiş olsaydı, ya cahilliğinden dolayı derhal reddedilecek veya Allah (c.c.) kendi yarattıkları hakkında bilgiye sahip olmadığı için (hâşâ) gülünç duruma düşecekti. Bütün çağlara ait evrensel bir kitap olan Yüce Kur’ân, bütün bu konuları gözardı etmemiştir. Aksi halde bizim gibi ahir zaman insanları, haklı olarak evrenle ilgili bilgi sahibi olmakla suçlanırdı. Buna meydan okuyarak Kur’ân-ı Kerîm dağlardan bahsederek onların yüzen veya hareket eden bulutlara benzediğini, hâlbuki insanların onların sabit olduklarını zannettiklerini ifade etmektedir.

وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ...

“*Sen dağları yerinde durmuş olarak görürsün. Hâlbuki onlar bulutlar gibi hareket ederler.*”[4]

Şüphesiz dağlar tek başına yeryüzü dönmedikçe yüzer gibi hareket etmezler. Fakat burada kullanılan zaman(Arapça’da muzariya) gelecek zamandır ve genel olarak şimdiki ve gelecek zamanla ilgili olarak kullanılır. Böyle olunca ayet:

“dağlar hiçbir çaba sarf etmeden kayarak devamlı hareket etmektedir”

şeklinde tercüme edilebilir veya yine;

“dağlar sanki denizlerde yüzercesine hareket edecekler”

[4] Neml Suresi 27:89

diye tercümesi yapılabilir. O çağın insanları bu ikinci seçeneği benimsemiş olabilirler, fakat aynı Ayet-i Kerime’nin başka bir bölümüne dikkat etmemişlerdir. O da “Onları sabit sanırsınız”dır. Herhangi bir çağa ait insan, nasıl olur da dağların ansızın hareket etmesi durumunda onların sabit olduğunu düşünebilir? Onların hareketlerinin açıklaması birilerinin yeryüzünde hayatta olup da bu ayette belirtilen doğa harikasını sessizce seyretmesine imkân vermez. Böylece en mantıklı ve geçerli tercüme;

“Siz dağları sabit zannederken gerçekte onlar sürekli hareket halindedir” olacaktır.

Kur’ân-ı Kerîm’de buna benzer birçok örnekler vardır. Fakat bunları “*Rationality and Revelation in Relating to Knowledge and Truth*” adlı kitabımda açıkladım. Okuyucularımız bu konuya ilgi duymaları halinde ondan yararlanabilirler.

Çok eskilerde, Hindistan’ın milleti lehine vedalar vahyedildiğinde onların denizlerin derinliklerindeki dünyalarla ilgili çok az bilgileri olduklarını biliriz. Bundan dolayı Hindistan’da bir yandan Himalaya’ların doğal sınırları, diğer yandan denizlerin doğal sınırları dışında hiçbir ülkeden veya milletten söz edilmemiştir. Vedaların bu konudaki sessizliği Allah’ın (c.c.) sessizliği yanında uygun olarak anlaşılmıştır.

Açıklanması gereken bir konu da, ilahi kitaplarda belirtilen gerçeklerin iki grupta açıklandığıdır. Birinci grup hangi dine bağlı olursa olsun, bütün insanların anlayıp doğrulayacağı bu dünya ile ilgili konuları kapsar. İşte yukarıda değindiğimiz tartışma konularımız bunlardır. Diğer dünya yani ahiretle ilgili konulara gelince, herhangi bir kişi birçok iddialarda bulunabilir. Çünkü onlar insanoğlunun ispatının çok ötesine uzanır. Bununla birlikte farklılıklara rağmen eğer orijinal haliyle yüce kitabın derinliklerine inilirse, temel noktalardaki benzerlikleri daima izleyebilirsiniz.

Bir arkeolog nasıl eski kalıntıları inceleyip üzerinde çalışarak esas olan temel planı yeniden çizip inşaa edebilirse, peygamberler dö-

neminden uzaklaşan dinlerin mensuplarının, yarattıkları sis perdesine rağmen, tevhid mesajını, meraklı ve dikkatli bir gözlemcinin okuması ve farketmesi hiç de zor değildir.

Kısacası kasıtlı olarak insan eliyle bozulmak suretiyle oluşan farklılıklardan bahsettik. Bahsi geçeni izah etmek üzere, Yahudileri bağışlanma seçeneğinden mahrum bırakır tarzdaki Tevrat’ın talimatına başvurabiliriz. Modern çağın dikkatsiz bir gözlemcisi açısından bu, ilahi olmayan ve öç almaya yönelik bir talimat gibi görünecektir. Buna rağmen çağın gereksinimleri yakından gözlenip incelendiğinde talimatlar tamamen farklı bir ışık ortaya koyar. İsrailoğullarının Firavun’un yakıcı ve ezici egemenliği ve baskısı altında kendi temel insanlık haklarından mahrum bırakıldıklarını biliriz. Onlar kendilerine tanınmayan insanlık haklarını savunamadan ve zalim idarecilerine başkaldıramadan zelil ve köle hayatı yaşamaya zorlandılar. İkiyüz yıla yakın olarak sürdürdükleri aşağılık hayat tarzı, onlardan hemen hemen doğru dürüst asil olan insanlık özelliklerini çalıp götürmüştü. Bağışlama adına diğer bir ifadeyle, korkaklıkla, öç almak için kendi haklarından vazgeçmeyi yeğlemişlerdi. Eğer onlara öç alma veya bağışlama gibi bir seçenek açıkça verilmiş olsaydı, aralarından çok azı ilk seçeneği almaya cesaret ederdi. Aynen Tevrat’ın talimatları gibi her ne kadar görünüşte çok sert, kaba, tek yanlı görünmekte ise de bu, o zamanın ihtiyacını karşılayan en mükemmel talimat idi. O bu talimatın acı ilaçlarıyla tedavi edilmek istenen hasta bir devlet idi.

İsraillilerin kalpleri on üç asırdan beri insafsızca öç alma uygulamalarıyla gerçekten taş kesilmişti. İşte böyle bir zamanda kişiliğinde sevgi, hoşgörü, bağışlama, tevazu bulunan Mesih geldi. Eğer Allah (c.c.) zamanın Yahudilerine hem bağışlama, hem de öç alma seçeneğini vermiş olsaydı onlar hiç şüphesiz bağışlamayı hayal bile etmeden öç almayı tercih ederlerdi. Burada İsa’nın (a.s.) zamanında en mükemmel talimat ne olmalıydı sorusu ortaya çıkmaktadır. Hiç şüphesiz öç alma seçeneği olmaksızın bağışlama olmalıydı. İşte bu aynen öyle oldu. Açıkça çelişkilerin bulunmasına rağmen belli talimatların gerçekten aynı amaca hizmet ederek

Allah'ın (c.c.) belirttikleriyle uyum içinde çalıştığı açıkça ortaya çıkmıştır. Amaç değişik zamanlarda farklı ilaca ihtiyacı olan hastayı iyileştirmektir.

Peygamberler

İslam’ın dördüncü temel şartı bütün peygamberlere inanmaktır. Bu şart, üçüncü şartın mantıklı bir sonucudur. Bütün kitaplara inanma şartı, bütün peygamberlere inanma şartının bir sonucudur. Kur’ân-ı Kerîm Âdem’den (a.s.) başlayarak Muhammed’in (s.a.v.) dönemine kadar Ortadoğu çizgisinde bulunan birçok peygamberden sözeder. Bununla birlikte bu kuralda bazı istisnalar bulunmaktadır. Kur’ân-ı Kerîm’de özellikle bu konu ile ilgili iki şeyden söz edilmektedir.

a. Yüce İslam Peygamberine bazı isimler ve bazı peygamberlerin kısa hikâyeleri vahyedilmesine rağmen bu liste geniş kapsamlı değildir. Bunlar yalnızca örnek isimler olup, Kur’ân-ı Kerîm’in zikretmediği sayısız peygamberler mevcuttur.

b. Belirtilen peygamberler listesinde özellikle bazı isimler İsrailoğullarının peygamberlerinin isimlerine pek benzememektedir. Bununla birlikte birçok müfessir, bu peygamberlerin yalnızca dış dünyayı temsil etmek üzere listeye ilave edilen ve Arap olmayan peygamberlerden olduğu inanç ve eğilimini taşımaktadır. Örneğin, Zülküfl bu listede bulunan isimlerden biri olup, Arap toplumunda veya onların kullandığı dilde bu isim hiç duyulmamıştı. Bazı bilim adamları esasen “Kepil” olan bu ismin Buda’ya dayandığını izlemişlerdir. Bu isim Nepal ile Hindistan sınırları arasında bulunan küçük bir ülkenin başkentidir. Buda yalnızca Kepil’in olmakla kalmayıp birçok kereler onun Kepil’e ait olduğu belirtilmektedir. İşte bu da Zülküfl’ün ta kendisidir. Arap dilinde “p” sessiz harfinin bulunmaması ve onun yerine buna yakın “fe”nin yer aldığını da unutmamak gerekir.

Böyle olunca “Kepil”, Arap dilinde “Kifl” olarak tercüme edilmiştir.

Kur’ân-ı Kerîm’in delili dışında müfessirler arasında anlaşmazlık konusu olan bir referans bulunmaktadır. Peygamber’in (s.a.v.) hadisinde de Hintli bir peygamberden söz edilmektedir. O şöyle söylemektedir.

كَانَ فِي الْهِنْدِ نَبِيًّا اَسْوَدَ الْلَوْنِ اِسْمُهُ كَاهِنًا

‘Hindistan’da Allah’ın (c.c.) esmer tenli ve adı Kehan olan bir peygamberi bulunmaktaydı.’[5]

Şimdi Hint dinleri tarihine aşinalığı olanlar Hindu edebiyatında koyu tenli olarak tarif edilen Tanrı Kırişna ile istisnasız hemen bağ kuracaklardır. Ayrıca Kırişna’nın ismine “Kanhaya” ismi de eklenmiştir. Kanhaya aynı sessiz harfleri yani K,N,H harflerini içerir ki bu da önemsiz bir benzerlik değildir. Buna karşın bu isimle Arap olmayan herhangi bir peygamberden söz edilmesi bilimsel bir tartışmadır. Hiç şüphesiz Kur’ân-ı Kerîm, her Müslüman’ın yalnızca bütün peygamberlere inanmakla kalmayıp, ayrıca bizi uyararak dünyanın her bölgesine, her devrinde Allah’ın (c.c.) elçi ve peygamberlerinin gönderilmiş olduğuna da inanmamız gerektiğini belirtmiştir. Prensip olarak, bu inanç, diğer ilahi kitaplarda bulunmayan ve peygamberler ile diğer dinlerde bulunan elçilerin varlığının doğruluğuna delil olup, Kur’ân-ı Kerîm’in özellikli bir açıklamasıdır.

Bu İslam’ın olduğu kadar yaradılışın evrenselliğine de ışık tutmaktadır. Eğer Kur’ân-ı Kerîm’in iddia ettiği gibi, Kur’ân talimatlarının bütün insanlık için olduğu gerçek ise, o zaman bütün peygamberlerin gerçekliğinin de tanınması gerekir. Aksi halde birçok dinlere mensup olanlar kendileri ile İslam arasında bağlayıcı bir köprü bulamayacaklardır.

[5] Tarikh-i Hemdan Deylani, Babul Kaaf. Cep Kitapçığı, Sh.854, Malik Abdul Rahim Hadim, 6.Baskı, l952

Bütün kitap ve peygamberlerin varlıklarının tanınması, tüm insanlığın yararına olan devrimsel bir açıklamadır. Diğer şeylerin yanında bu açıklama, dinler arası uyum ve barışa giden güçlü bir zemini hazırlar. Eğer biri diğer dinlere mensup kişileri sahtekârlıkla suçlar, yalnızca kendi dini inançlarında dini kutsallığın gerçeklerini tekelleştirirse, bu kişi diğer dinlere mensup kişilerle nasıl barış içinde olabilir? Değişik dinlere mensup olanlar, kendi dinlerine ait inanca dayalı konularda, çok az bilgileri olduğu eğilimi evrensel bir gözlemdir. Dini bilgi ya tayin edilmiş papazlık veya diğer liderlerin korumacılığı altında görülmektedir. İşte halk, herhangi bir dini yönlendirmeye gereksinim duyduklarında hemen bu kişileri karşılarında bulur. Hatta bunlar kendi Yüce Peygamber ve ilahi talimatlarının onur ve saygınlığını, Yüce Rabbe olması gereken kutsallık ve saygısından üstün tutmuşlardır.

İslam dışında hiçbir dinin yüce kitabı, diğer dinlerin kurucularının gerçekliğini tastik etmemiştir. Kendi peygamberlerinin gerçekliğini tanımanın dışında, başka dinlerin peygamberlerinin tanınmaması, dinlerin birbirlerini aşağılayarak, her birinin gerçeğe kendilerinin sahip olduğunu iddia etmelerine ve her birinin diğer dinlerin peygamberlerinin yalancı olduğunu bildirmelerine yol açar. Bu tür ifadelere çok belirgin olarak günlük hayatta rastlamamakla birlikte, acı gerçekler göstermektedir ki eğer bir dine mensup olanlar, kendi inançlarını ciddiye alırlarsa, özünde dahi diğer başka dinlerin hepsinin yanlış olduğunu kabul etmek zorundadırlar. Bugünün Hıristiyanlığına inanmış gerçek bir Hıristiyanın Buda'nın, Kirişna'nın ve Zorester'in doğruluğunu kabul etmesi kendisinden beklenemez. Özellikle Hz. Muhammed'e (s.a.v.) olan tutumları yukarıda açıklanandan farklı değildir. O'nu (hâşâ) yalancı olarak kabul etmek zorundadırlar Aksi halde onların İslamiyeti kabul etmekten başka çareleri yoktur. Doğu bilimcilerin tartıştıkları bu konu daima aynı durumu korumuş olup, aralarından birçoğu İslam'ın Kurucusunun sahtekâr olduğu inancındaki apaçık düşmanlıklarında son derece aşırıya gitmişlerdir. Bu aynen diğer dinlere de uygulanır. Günlük hayatta bu gibi nezaketsizlik ve hakaretin çarpıcı örneklerine rastlamamakla birlikte, kişi bir fikri

gizlese veya onu açıkça ifade etse bile, o engeller yine de mevcuttur. Bu açıkça göstermektedir ki bütün dinlere mensup olanlar kendilerini diğerlerinden ayırmışlar, gerçek ile gerçek dışı, doğru ile yanlış arasındaki engeller, bugünün insanlarının en çok gereksinim duyduğu dini uyumu önlemede başarılı olmuştur. Hiç şüphesiz dünyada nezaketlerinden dolayı İslam Peygamberinin (hâşâ) bir sahtekâr olduğunu ilan etmeyen, medeni ve eğitim görmüş Hıristiyanlar da vardır. Bununla birlikte, kendi inançlarına göre, Hıristiyanların, İslam'ın kurucusunun doğruluğunu reddetmekten başka bir seçenekleri yoktur. Hâlbuki Müslümanların durumu tamamen farklı bir hikâyedir. O ne zaman İsa, Musa, Krişna veya Buda'dan bahsederse, onlardan saygı ve sevgi ile söz eder, çünkü bundan başka bir seçenek yoktur. Çünkü bu onun inancının temel şartıdır. Bu onun nezaketinden değil, onların doğruluklarına ve saygınlıklarına olan gerçek inançlarından kaynaklanmaktadır. Bunun ışığında, imanın bu şartının evrensel bir önem taşıdığı görülmektedir. Bu da dinler arasında huzur ve uyumu sağlayarak karşılıklı gerçek bir güven ve sevgi havasını yaratır. Bu da aynen Allah'ın (c.c.) tevhidi gibi, başka hiçbir seçeneği bulunmayan, kendisinden varolan ve yeri doldurulamayan değeri oluşturur.

Vadedilen Mesih ve Mehdi Mirza Gulam Ahmed Kadiyani (a.s.) diğer peygamberleri İslam inancına göre şöyle özetlemiştir: "İnancımın temelini oluşturan prensiplerden biri de dünyanın oluşmuş dinleri ile ilgilidir. Bu dinler yeryüzünün değişik bölgelerinde geniş kabul görmüştür. Onlar çağın ölçülerine ayak uydurup olgunluk seviyesine ulaşmıştır. Allah'ın (c.c.) bana bildirdiğine göre bu dinlerin hiçbiri kendi kaynaklarında yanlış ve peygamberlerin de hiçbiri yalancı değildir.[6] İşte bu, insanın ahlaki durumuna yardım eden, barış ve uyumu geliştiren uzlaşmanın temelini oluşturur. İster Hindistan, İran veya Çin'de, isterse başka bir ülkede

[6] Urdu dilinde (Tohfa Qaisariye)'dan çevrilmiştir. Sh.256, Roohani Khazain (Manevi Hazineler) Cilt l2, Unwin Brothers, Gresham Matbaası Old Woking, Surrey l984.

yaşamış olsun, dünyadaki tüm peygamberlerin gerçek olduklarına kesin olarak inanırız."[7]

Allah'ın (c.c.) gönderdiği, dünyanın her yerinde ve çağında peygamberlerin bulunması gerektiği hususu kesinleştikten sonra, sahne evrensel bir peygambere hazırlanmıştır. Evrensel bir peygamberin kabul edilebilmesi karşılıklı anlaşmaya bağlıdır. Doğru olarak kabul ettiğiniz birisine başkalarının da inanmasını beklediğiniz zaman, başkalarında var olan sarsılmaz inançların gereği kutsal kişinin doğruluğuna şahadet etmenizin de bu prensibe yardımcı olacağı aşikârdır.

Böylece İslam tek bir peygamberin evrenselliğinin temelini ortaya koyar. Böyle bir iddia Kur'ân-ı Kerîm'in belirttiği gibi Yüce Peygamber'in (s.a.v.) sadece Arabistan için değil, bütün insanlık için geldiği güçlü bir felsefedir. Bütün insanlığın bir bayrak altında bir araya getirilmesi halinde ideal bir gelecek veya altın bir çağ yaşanacağı düşüncesine her dinde rastlanmaktadır. Fakat orada insanı inanç ve dogmalarda birleştirecek bir temele rastlanmamaktadır. İslam, din tarihinde ilk kez farklı zamanlarda dünyanın bütün milletlerine ilahi peygamberler gönderildiğini açıklayarak evrensel bir dine giden yolu çizmiştir. Yüce Kur'ân'a göre peygamberlik müessesesi zamansız ve evrenseldir. Aynı müesseseyi açıklamak için birbirinden çok az belirgin özelliği bulunan iki ifade kullanılır. Nebi ifadesinin önceden verilen haber ile ilgisi vardır. Burada Allah (c.c.) kendisini temsil etmek üzere seçtiği kişileri, geleceğin önemli olayları ile ilgili bilgilerle donatır. Ayrıca onlar insanlarca daha önceden bilinmeyen geçmişin bilgilerine de sahiptirler. Bu kişilerin bilgilerinin varolması onların her şeyden "Haberdar Olan" tarafından bilgilendirildiklerinin bir delilidir. Önceden verilen haberler onların gerçekliğini ortaya koyduğundan insanlar böylece onlara bağlanır, inanır ve onların mesajlarını kabul ederler.

[7] Urdu dilinde (Tohfa Qaisariya)'dan çevrilmiştir. Sh.259, Roohani Khazain (Manevi Hazineler) Cilt l2, Unwin Brothers, Gresham Matbuası Old Woking, Surrey.

Peygamberlerle ilgili diğer bir ifade de Resul yani elçidir. Bu da Allah (c.c.) adına insanlığa iletilecek önemli mesajlarla ilgili peygamberin vahiylerini içerir. Bu mesajlar ya yeni bir şeriattan bahseder ya da önceden indirilen şeriatlardan örnekler verilerek insanların geçmişte yaptıkları hatalardan dolayı onları uyarır. Bu her iki işlerlik bir kişide birleşir ve böylece bütün peygamberler elçi olarak ve bütün elçiler de peygamber olarak nitelendirilirler.

İslam’a göre bütün peygamberler insandır ve hiçbiri de insanüstü özelliklere sahip değildir. Peygamberlere onların insanüstü özellikleri olarak anlaşılan bazı mucizeler atfedilse, Kur’ân-ı Kerîm açıkça böyle bir fikri reddeder. Ölüyü diriltmek bazı peygamberlere isnat edilen bu tür mucizelerdendir. Bu tür benzetmeler birçok ilahi kitap ve dinlerde bulunmasına rağmen Kur’ân-ı Kerîm’e göre bunların ifade ettiği anlam kelime olarak değil, fakat benzetmelere dayanmaktadır. Örneğin İsa’ya (a.s.) ölüleri canlandırdığı isnat edilir. Buna karşın Kur’ân-ı Kerîm’de Yüce Peygamber Muhammed (s.a.v.) ile ilgili olarak aynı ifadeyi kullanarak, O’nun mucizesinin insanları manevi olarak canlandırmak olduğunu söyler. Çamurdan kuşlar yaratarak onların Allah (c.c.) adına uçmalarını sağlamakta da durum aynıdır. Bu kuşlar yalnızca dünyaya düşkün insanlara karşı kendilerine manevi bir uçma, yücelik bahşedilen insanoğludur.

Hiçbir peygambere diğerlerinin arasında onu başkalarından üstün kılan ayırıcı bir özellik ve uzun bir ömür bahşedilmemiştir. Ayrıca hiçbir peygamber çok uzaklara, evrenin bir yerine bedenen kaldırılıp götürülmemiştir. Eğer böyle bir anlatım var ise bu manevi bir yüceltme olup, bedenen kaldırılma değildir. Kur’ân-ı Kerîm bu durumun peygamberlerin karakterlerine ters düştüğünü ifade eder. Ehli Kitap’dan olanlar İslam Peygamberi’nden (s.a.v.) göğe çıkarak oradan maddi olarak bir kitap indirmesini istedikleri zaman, onlara Allah’ın (c.c.) kendisine öğrettiği cevapla karşılık vermişti.

...قُلْ سُبْحَانَ رَبّٖى هَلْ كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَسُولًا۞

“Onlara de ki: Benim Rabbim böyle şeylerden münezzehtir. Ben yalnızca bir insan ve Allah’ın (c.c.) Resulüyüm.”[8]

Bu cevap, fiziki olarak bedenen göğe kaldırıldığına inanılan diğer peygamberler hakkındaki bütün iddiaları reddeder. Tartışmanın cevabı göstermektedir ki hiçbir insan veya peygamber bedenen göğe kaldırılmamıştır. Aksi halde Peygamber Muhammed Mustafa’nın da (s.a.v.) aynı mucizeyi göstermiş olması gerekirdi.

Peygamberlerin insani karakterleri ile onların insan olarak sınırlı oluşları temel İslam talimatlarının en güzel özelliklerinden birini vurgulamaktadır. Peygamberler kendilerine verilen insanüstü özelliklerinden dolayı değil, bilakis onlara bahşedilen özellikleri daha iyi değerlendirdiklerinden ötürü kendi milletleri arasından peygamber olarak çıkarlar. Büyük manevi yüceliklere erişmelerine rağmen onlar yine de insan olarak kalmışlar, onların böyle davranışları başka insanlar tarafından taklit edilememiştir. İslam, vahyin devamı konusunda, İslam’ın Yüce Peygamberi’nin (s.a.v.) şeriat getiren peygamberlerin sonuncusu ve Kur’ân-ı Kerîm’in de ilahi kitapların sonuncusu ve en mükemmeli olduğunu ve onun kıyamete kadar muhafaza edileceğini açıklar. Şüphesiz O sonradan yapılabilecek değişiklik ve ilavelerden, aşırılıklardan korunmuş mükemmel bir kitaptır. Her iki durumda da değiştirilmesine yetki verilmemiştir. İnsanoğlunun değiştirmesi ve bozmasından uzak bir kitap, mükemmel bir kitaptır. Şeriattan başka vahiy söz konusu olunca, Kuran-ı Kerim, onun sürekli olduğunu açıkça belirtmiştir. İslam kurucusu ve Kur’ân’la ilgili yine Kur’ân-ı Kerîm’de önceden verilmiş ilahi haberler mevcuttur. Nisa Suresi’nin belirtilen ayeti bu konuda hiçbir şüpheye meydan vermez.

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَاُولٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ
النَّبِيّٖنَ وَالصِّدّٖيقٖينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحٖينَ...

[8] Beni İsrail Suresi l7:94

"*Allah'a ve bu peygambere itaat edenler Allah'ın (c.c.) nimet verdiği kimselerden olacaktır ve peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salih olan kimselerden sayılacaklardır.*"[9]

Kısacası İslam Kur'ân-ı Kerîm'de ne onun talimatlarını fesheden yeni bir şeriat, ne de İslam dışında egemen olan bir peygamber gelmeyen en son ve mükemmel bir din olarak açıklanmıştır. Yalnızca Yüce Peygamber'i (s.a.v.) destekleyen, tamamen ona bağımlı yeni bir peygamber gelebilir.

Peygamberler daima bir mesajı iletmek üzere gelirler. O mesaj yalnızca inanç alanını içermekle kalmayıp ayrıca inançların uygulandığı ve yerine getirildiği alanları da kapsamaktadır. Talimatlar iki büyük gruba ayrılmıştır.

1. Kişi Allah (c.c.) ile ilişkisini nasıl geliştirir?
2. İnsan olarak kişi yaratılanlarla olan ilişkisini nasıl yürütür?

Bu her iki grup şeriatın her alanını kapsamaktadır. İslam'da mükemmellik için bu görevin nasıl yürütüldüğü konusunda uzun tartışmalara girmeyeceğiz ama bu talimatın evrensel özelliklerinden önemli birkaç noktasına da değinmeden edemeyeceğiz.

[9] Nisa Suresi 4:70

Namaz

İbadet bütün dinlerde ortaktır. Farklı olan şey yalnızca ibadetin şekli ve davranışıdır. İslam, diğer dinlerde bulunan ibadet yöntemlerini kendi bünyesinde toplamıştır. Bazı kişiler Allah'a (c.c.) ayakta, bazıları da oturarak ibadet ederler. Bazı dinlerde kişiler Allah'ı (c.c.) dizlerinin üstüne oturarak andıkları gibi bazıları da O'nun önünde eğilirler. Bazıları O'nun önünde kollarını bağlar, diğerleri ise onları iki yanlarına bırakır. Kısacası bütün dinlerde başlı başına ortak olan bir tek ibadet şekli yoktur. İlginç olan bir şey vardır ki İslam onu uygulayanlara, ibadet şekli ile ilgili geniş kapsamlı talimat vererek, diğer dinlerde bulunan ibadetin bütün şekillerinin Müslümanların ibadet yönteminde sembolik olarak yer aldığını da açıklar. Burada evrensel bir din alanına doğru atılan bir adım görülmektedir.

İslam'da ibadet (namaz) müessesesi, her insanın ihtiyacını karşılayan, gelişmiş bir sistemdir. Öncelikle unutmamak gerekir ki, yalnızca Yüce Olan'ın önünde, O'nun yüceliği karşısında, sanki insanları bencilce bir istekle yalnızca kendi yüceliğini belirtsinler diye yaratmış olduğunu düşünmek ibadetin amacına aykırıdır. Müslümanların namazlarında yapmaları istenilen ibadetin felsefesi ile ilgili bütün davranışlar açıkça göstermektedir ki namazdan elde edilen yarar ibadet edenin bizzat kendisinedir, burada Allah'ın (c.c.) yararına olan hiçbir şey yoktur. Kur'ân-ı Kerîm Allah'ın (c.c.) insanoğlunun övgüsüne ihtiyacı bulunmadığını açıklar. O'nun asaleti o kadar büyük ve karakteri o kadar yücedir ki O'nun yaratıklarının Kendisini övmesi, O'nun Yüceliğine ve Asaletine hiçbir şey ilave etmez.

İslam'ın Yüce Peygamberi'nin (s.a.v.) açıkladığına göre; Eğer bütün insanlık tek tek Allah'dan (c.c.) yüz çevirecek ve günahların en kötüsünü işleyecek olursa, bütün insanlığın işlediği günah, ay-

nen birinin okyanusa bir iğne batırması ve o iğnenin üzerinde kalacak su kadar dahi Allah’ın (c.c.) yüceliğinden alıp götürmez. Durum böyle olunca, Kur’ân-ı Kerîm’de ibadetlerin yalnızca ibadet edene yarar sağlayacağı açıklanmıştır. Bu çok geniş bir konu olup, bununla ilgili ancak Kur’ân-ı Kerîm’den bir kaç nokta ile Yüce İslam Peygamberi’nin (s.a.v.) hadislerinden bir kaçına değinmiş olduk. Allah’ı (c.c.) zikretmek ve ibadette O’nun sıfatları üzerinde düşünceleri yoğunlaştırmak, kişiyi Allah’ın (c.c.) varlığı ile daha çok özleştirerek ruhunu arındırır. İslami ibadetin merkezi de budur.

İnsanoğlu Yaradanın sureti ile yaratılmıştır. Bu nedenle O’nun yakınlığını kazanabilmesi için var gücü ile çalışmalıdır. Bu yapılması gereken bir derstir. Kendilerini Allah (c.c.) gibi düşünmeye ve O’nun gibi davranmaya eğitenler, insanlık sınırları içinde, bütün diğer insanlarla hatta diğer yaratıklarla ilişkilerini de devamlı olarak geliştirirler.

Bu insan ifadesiyle annenin çocuklarına olan davranışlarıyla açıklanırsa daha iyi anlaşılır. Nasıl ki bir çocuk annesinin gerçek yakınlık ve sevgisini kazanmış ise, annenin de ona karşı sevgi ve yakınlığının bulunması da çok doğaldır. Yaratanın davranışını öğrenmek sanatçının eserine olan davranışını bilmek gibidir. Allah’a (c.c.) yakın olup da O’nun yarattıklarından uzak olmak mümkün değildir. Kişinin O’nun yarattıklarından uzaklaşarak Allah’a (c.c.) yakınlaşması mümkün değildir. Yine Kur’ân-ı Kerîm’in ibadet için kullandığı kelimeler diğer dinlerde kullanılan terimlerden çok farklıdır. Örneğin: Ayn, Be Dal (A, B, D) üç ayrı harftir. Bunların en basit anlamı köleliktir. Efendisi için her şeyini kaybeden ve ona her konuda tabi olan köle gibi, İslam’da da ibadet eden kişi, Allah (c.c.) ile olan ilişkisinde aynen öyle olmalıdır. İbadetin mahiyeti birinin izinden yürümek olduğu için burada kullanılmıştır. Allah’ın (c.c.) vasıflarının edinilmesi de işte budur. Kur’ân-ı Kerîm,

... اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ...

“Hiç şüphesiz namaz ibadet edeni bütün kötülükler ve hoş olmayan sözlerden alıkoyar”[10]

Bu ayetin hem olumlu, hem de olumsuz anlamı bulunmaktadır. Her ikisi de mükemmel insan davranışının oluşması için gereklidir. Böylece kendi olumsuzluğunda ibadet eden kişiyi her türlü günahtan arındırarak ona yardım eder. Olumlu anlamda ise, insanı eğiterek karakterini arındırır ve onda bulunan değerleri öylesine yüceltir ki, onu Allah (c.c.) ile haberleşmeye layık duruma getirir.

Bu alanda çok önemli olan başka bir konu da, ibadetin kişinin ruhunu geliştirmesinde oynadığı roldür. İslam’a göre beden ile ilgili her ruh daha çocuk ana rahminde iken ona verilir. Sağlıklı bir çocuk dünyaya getirmek için, çocuğun son durumuna kadar, anneden embriyoya sürekli taşınan birçok etkiler gerekir. Eğer annenin embriyoya olan bu etkisi sağlıksız ise, çocuk hastalıklı doğacaktır, eğer sağlıklı ise çocuk da sağlıklı olacaktır. İnsan ruhunun oluşumundaki etkenler arasında dua da tek ve önemli bir faktördür. İslami ibadet müessesesinde başka dinlerin ayrıntılarında bile bulunmayan birçok derin ve zengin dersler bulunmaktadır.

İslam hem tek, hem de cemaatle yapılan ibadetlerden söz eder. Cemaatle kılınan namazların anlamlı oluşları ve iyi düzenlenmeleri hayret vericidir. Bu tür ibadetlerde cemaati yönlendiren bir kişi bulunmaktadır. Bu kişi alelade bir papaz gibi olmayıp, cemaat tarafından bu görevi ifa etmeye layık görülerek seçilen bir “İmam”dır. Cemaat, imamın arkasında, kişilerin yan yana ayakta durarak birbirlerine omuz omuza yaklaşmaları ve aralarında hiç boşluk bırakmadan düzgün sıralar halinde saf tutmaları için uyarılır. Onlar her şeyde imama tamamen uyarlar. O eğildiğinde onlar da eğilir, kalktığında onlar da kalkar, secdeye gittiğinde onlar da secde ederler. Eğer imam yanılır da hatırlatmaya rağmen bir hata yaparsa, bütün cemaat onu takip etmek zorundadır. İbadet esnasında imama soru sorulmasına izin verilmez. Bütün yüzler hiç istisnasız, aynı yöne; insanlığın yararı için inşa edilmiş bulunan

---

[1010] Ankebût Suresi 29:46

Kâbe'ye döndürülür. İmamın arkasında hiç kimsenin kendisine özel bir yer ayırmasına izin verilmez. Böylece genç yaşlı, zengin, fakir hep eşit olarak muamele görür. Camiye kim erken gelmiş ise o istediği yere oturur. Hiç kimsenin bir kişiyi, yönetimin aldığı emniyet kararı nedeni dışında, oturduğu bir yerden kaldırmaya yetkisi yoktur. Böylece İslam'da ibadet sistemi, yalnızca manevi talimatlarla değil, idari ve toplumsal talimatlarla da zengin bir sistemdir.

Bütün camiler, dışarıdan bakan bir kişinin çok ağır bir iş olarak gördüğü, beş vakit ibadet için hazırlanmıştır. Cemaatle kılmanın rolünün Müslümanların hayatlarında daha iyi anlaşılabilmesi için bu konunun daha da açıklanması gerekir. Şüphesiz ideal bir Müslüman toplumda, camilerin hemen hemen her bireye ulaşması halinde, cemaatle kılınan beş vakit namaz, tüm Müslümanların hayatında güncel bir yer alacaktır. Müslüman toplumlarda genelde sorun yaratan öğle namazı, öğle tatillerinde eda edilir. Bu sadece öğle tatili olmayıp namazı kılmak için zamanın ona göre ayarlanmasıdır. Bundan sonraki namaz, ikindi namazı olup, genelde iş bitiminin hemen sonunda eda edilen namazdır. Güneş batıncaya kadar hiçbir namaz kılınmaz. Bu ikisi arasında geçen zaman da spor, alışveriş, yürüyüş, arkadaş veya akraba ziyaretleri gibi faaliyetlerle değerlendirilir. Bu bazı müminlerde yerleşmiş olan ve Allah'ı (c.c.) sessizce zikretmenin dışında, başka ibadetlerin yasak edildiği bir nevi dinlenme ve rahatlama dönemidir. Güneşin batmasıyla birlikte akşam namazı kılınır. Bundan sonra yine dinlenecek veya yemek yiyecek vakit vardır. Daha sonra gece, son olarak kılınan ve "*İşa*" veya yatsı denilen namaz ile son bulur. Bundan sonra uyanık kalarak lüzumsuz işlerle meşgul olmamalı, dedikodu veya gereksiz konuşmalar yapılmamalıdır. Müslümanlar yatağa erken gitme ve erken kalkma alışkanlığını kazanmalıdırlar. Ertesi gün, sabah gün ışımadan biraz evvel başlar. Gecenin sonunda kılınan namaza "*Teheccüd*" namazı denir. Bu farz olmayıp kılınması halinde büyük hikmetlerin bulunduğu belirtilen bir namazdır. Gün "*Fecir*" denilen sabah namazı ile girer, Fecir ile güneşin doğduğu zaman arasında değişik nedenlerden dolayı ibadet yapılması tavsi-

ye edilmez. Sonra “*Zuhur*” yani öğle namazına kadar olan dönemde yalnızca iki zorunlu olmayan namazdan söz edilmiştir. Aksi halde öğle namazından önceki süre normal olarak günlük uğraşlarla geçirilir. İslamiyet’te namaz müessesesine başka bir açıdan bakılacak olursa, onun ne kadar anlaşılır, disiplinli ve iyi düzenlenmiş olduğu hemen göze çarpar.

Cemaatle kılınan belli namazlarda Kur’ân-ı Kerim, şarkı söyleme düşüncesini çağrıştırmayan, fakat dinleyenleri derinden etkileyen yüksek sesle ve yarı makamla okunur. Yüce Peygamberimiz’in de (s.a.v.) buyurdukları gibi Kur’ân okunan seste acıklı bir ton bulunmalıdır. Bu ayetleri daha anlamlı ve dokunaklı kılarak kalplerin ta derinliklerini etkiler.

Bazı namazlarda, özellikle öğleden sonraki iki namazda yüksek sesle dua okunmaz. Bu da zamanın ruhu ile uyum gösterir. Kuşlar bile öğleden sonraki bu zaman diliminde ötmezler. Havada normal olarak atmosferin sessizliğini örten iş ve faaliyetlerin sesleri bulunur. Sabah namazı, güneş battıktan sonra kılınan namaz, gecenin içinde kılınan namaz dâhil, Ayet-i Kerimelerin yüksek sesle okunması uygulama haline gelmiştir.

Bundan sonra namazı iki sınıfa ayırmak mümkündür. Cemaatle kılınan namazlara karşın, bireysel olarak kılınan namazlardan da önemle bahsedilmiştir. Cemaatle kılınan namazlarda cemaat Allah’a (c.c.) topluca ve açıkça hürmet ve saygı gösterir. Bireysel olarak eda edilen namazlarda önem kişinindir ve özeldir. Burada bu ibadeti başkalarına sergilemek gibi bir gayret olmamalıdır. Aynen gecenin geç vaktinde eda edilen teheccüd namazı da tamamen özel ve kişiye mahsustur.

Aynı ailenin bireyleri, hatta karı ve koca bile ayrı ayrı kendilerine ait köşeleri seçer ve kendi namazlarını eda ederler. Böylece Allah (c.c.) ile olan iletişimi çok özel bir duruma gelir. Cemaatle kılınan beş vakit namaz, on dört asır veya daha fazla bir süreden beri, bu yüce müesseseyi korumak bakımından çok iyi işlemektedir. Bu yüce müesseseyi ayakta tutanların başında camiler yer almaktadır.

Onlar ayrıca tarih boyunca hem gençlere hem de yaşlılara hizmet veren eğitim kurumları rolünü üstlenerek dini talimatların uygulanmasında çok önemli bir rol oynamışlardır. İslam'da ister cemaatle isterse kişisel olarak yapılan ibadetlerde, ibadet edilecek yerin özellikle çok temiz olması gerekmektedir. Böyle bir yere girmeden önce herkesin ayakkabılarını çıkarması gerekmektedir. Her namazda secde sırasında ibadet eden kişinin alnıyla bazen kısa bazen de uzun süre yere temas etmek zorunda olmasına rağmen, İslam toplumunda hiçbir kimsenin alın vasıtasıyla bulaşıcı bir hastalığı başkasına bulaştırmaması hayret vericidir. Bunun belki çok temiz bir ortamdan veya Allah'ın (c.c.) lütfundan kaynaklandığını söyleyenler bulunmakla birlikte, bu gözle görülen bir gerçektir. İbadet konusuna değinmişken bunun iki türünden bahsedebiliriz.

1. Her zaman süregelen Kur'ân-ı Kerîm'in ayetlerini okumak ve Kur'ân dili olan Arapça ile kılınan namazlar: İbadet eden herkesin okuduğu ayetlerin anlamını bilmesi gerekir. Aksi halde sonsuz yararları bulunan anlamlı ayetlerden yeterince yararlanamamış olacaktır. Detaylarına inersek bu konuyu daha da uzatmış olacağız. Fakat daha geniş olarak konulara ilgi duyan okurlarımız ilgili eserlere başvurabilirler.

2. İkinci tür ibadet kişisel ibadetlerden olup, kişinin kendi anadiliyle yaptığı özel ve kişisel bir ibadettir. Burada kişi istediği şekilde dua edip yalvarmakta özgürdür. Bu ikinci ibadet şeklinde konu tartışmalıdır. Birçok din bilgini böyle bir uygulamayı reddederek, ibadet eden, ister anlamını bilsin veya bilmesin, yalnızca belli şekillere bağlı kalarak ibadet edilmesi gerektiği üzerinde ısrar ederler. Bununla birlikte ibadetin özel ve kişiselliğinin gerekliliğinde birleşirler. Böylece onlar bir kişinin kendi lisanıyla, ancak, namazın içinde değil fakat bittikten sonra dua edebileceğini söylerler. Biz Ahmedi Müslümanlar olarak Allah'a (c.c.) ibadette kişinin kendi lisanıyla ve istediği gibi dua etme-

sinden yanayız ve uygulamamızı da bu yönde yürütmekteyiz.

Yukarıda açıkladığımız gibi İslami ibadet müessesesi oldukça gelişmiştir. Her gün beş vakit namaz eda etmek isteyen bunu hem cemaatle hem de tek başına yerine getirebilir. İslami ibadet şekli, böylece bir Müslüman’ın yaşamında onun ahlaki ve manevi gelişmesinde çok önemli bir rol oynar.

Allah Yolunda Mali Fedakârlık

Şimdi zekât, sadaka veya diğer iyilikler için yapılan harcamalara dönersek, üç aşağı beş yukarı hemen hemen bütün dinlerde bu tür harcamalar mevcuttur. Bazı dinlerde Allah yoluna sarfetme adeta *öşür* gibi zorla alınarak kurumsallaştırılmıştır. Diğerlerinde kişilerin kendi karar ve harcamalarına bırakılmıştır. Yine İslam talimatlarının evrenselliği konusunda Kur’ân ve İslam’ın Yüce Peygamberi’nin (s.a.v.) sünnet ve uygulamaları üzerinde geniş bir çalışma yapıldığı takdirde, bütün bunlar onun evrenselliğine bir delil teşkil edecektir. Bu konu o kadar geniştir ki insanoğlunun her türlü ilgi alanını kapsamaktadır.

İslam’da kurumsallaştırılmış harcamanın yanında kendi alanı içinde serbest bırakılmış harcamalar da bulunmaktadır. Fakat İslam bunu ortada bırakmaz. O olması mümkün bütün gereksinmelerden ve onların önemleri üzerinde konuşur. İslam daha da ileriye giderek Kur’ân-ı Kerîm’de belirtilen yasak ve emirlerin ışığında Allah’ın (c.c.) yolunda harcamada bulunulmasını emreder. Kur’ân-ı Kerîm Allah (c.c.) yolunda harcama yapanların O’nun yanında bir yer bulacağını ve yapmayanların da bundan mahrum olacağını açıkça ifade etmiştir. Önceden de belirtildiği gibi, konu öylesine derindir ki bununla ilgili her detayı burada bilimsel olarak irdelemek sınırlı olan süremizde imkânsızdır. Bu önemli konunun ruhu ve şekli kavrandıkça, bu talimatların evrensel karakterinin daha da açıklık kazanacağı kesindir. İslam, ne olursa olsun hiçbir açıklık bırakmadan emredilen dini öşürün harcanacağı alanları da açıkça belirtmiştir.

Hac

Dini uygulama ile ilgili İslami talimatların evrenselliğini ortaya koyan diğer bir örnek de hac anında görülür. Belki biri hac müessesesinin diğer bütün dinlerde de var olduğunu düşünebilir, ancak hac edilecek yerler bir veya daha fazla ülkeye dağıtılmıştır. Kişi, bir dine mensup olanların hayatları boyunca en az bir kere ziyaret etmeleri gereken tek bir merkez bulamaz. Hâlbuki İslam’da bizler, Mekke’de dünyanın her yerinden Müslümanların Allah’ı (c.c.) zikretmek üzere buraya gelerek hemen hemen on günlerini geçirdikleri böyle bir yeri biliriz. Kadınlı erkekli, çoluklu çocuklu, herkes yılda bir kez, bu ilginç yarışta bir araya gelirler. Bazen bunların sayısı milyonları bulur. Evrenselliğin bu kadar büyük bir göstergesi başka hiçbir yerde ve dinde görülmez. İslam talimatlarının değişik alanlarında kaldırılan parmaklar, yeryüzündeki insanların Allah’ın (c.c.) tevhidi önünde yekvücut oluşlarına işaret etmektedir.

Hac müessesesi daha gerilere İbrahim’in (a.s.) dönemine kadar uzanır. Fakat Kur’ân-ı Kerîm’de bunun Allah’ın (c.c.) ilk evinin Mekke’de inşa edildiği, çok daha eski tarihlere dayandığını açıklayan açık ifadeler bulunmaktadır. Eski zamanlarda “Mekke”ye “Baka” denirdi. Böylece Kur’ân-ı Kerîm ilk evin Mekke’de değil, Baka’da inşa edildiğinden söz etmektedir. Ona ayrıca çok eski ev anlamına gelen “Beytül Atik” de denir. İbrahim (a.s.) onu ilahi bir yönlendirme ile harabe halindeyken bularak Allah’ın (c.c.) talimatı ve oğlu İsmail’in (a.s.) yardımıyla yeniden inşa etti. Yine hanımı Hacer ile küçük bir çocuk olan İsmail’i ilahi bir talimatla bıraktığı yerde yine aynı yerdi. Allah’ın (c.c.) evindeki iş, İsmail büyüyüp babasına yardım edecek çağa gelinceye kadar bekletildi. Böylece her ikisi de bu evi yeniden inşa etmek için beraberce çalışarak Hac müessesesini yeniden başlattılar.

Hac döneminde, Allah'ın (c.c.) evinin yeniden inşa edildiği, hatta daha da öncesine giden, çok eski dönemlerden süregelen birçok törenler yapılmaktadır. Örneğin, Safa ile Merve arasında koşulması, Allah'ın (c.c.) evine yakın iki küçük tepecikte Hz.Hacer'in kendisine ve çocuğuna yardım edebilecek birinin bulunup bulunmayışını araştırmasının anısına yapılmaktadır. Çocuk susuzluktan kıvranarak ölüm derecesine gelmiş ve çaresizlik içinde topuklarını yere vurmuştur. Sonra oradan, bugün bile halen var olan ve daha sonra bir kuyu haline getirilen ve kutsal sayılan bir pınar fışkırmıştır. Hac farizasını yerine getiren birçok hacı, kendi arkadaşlarına ve akrabalarına bu kutsal sudan getirmeye çalışır.

Sözü edilmesi gereken daha birçok tören ve uygulamalar vardır. Hacda hacılar iki parçadan oluşan çarşaftan başka dikilmiş herhangi bir elbise giyemezler. Bu da yine çok eskilere dayanan bir âdetin belirtisidir. Bu haccın daha insanların dikilmiş elbise giymeyi bilmeden önceki çağlarda yapıldığını göstermektedir. Onlar sadece kendilerini örterler. Bunun gibi Allah'a (c.c.) ibadet etmek için inşa edilen ve eski insanlar tarafından tavaf edilen ilk evin hatırasına bu basit elbiseyi giyerek hacıların da aynını yapmaları istenir. Yine başın tıraş edilmesi, kendini adamışlığın sembolü olarak, keşişler, ruhbanlar, papazlar arasında görülen evrensel bir belirtidir. Bu da kendisine evrensellik kazandırır. Kadınlar başlarını tıraş etmekten istisna tutulmuşlardır. Fakat sembolik de olsa saçlarından bir tutam kesmek zorundadırlar. Yine Hz. İbrahim'in (a.s.) Allah'ı (c.c.) çok saf ve temiz bir aşk ile hatırlaması ve O'nu yüksek sesle övmesi gibi, hacıların da aynı yerde aynı şeyi yapmaları istenir.

Oruç

İbadetin başka bir şekli olan oruç dünya dinleri arasında evrensel bir nitelik taşımaktadır. Şekilleri ve şartları arasında çok büyük farklılıklar olmasına karşın, orucun temel anlamı her yerde aynıdır. Açıkça belirtilmeyen yerde oruç, uygulamada zaman içerisinde ya sürekli olarak yerine getirilmemiş, ya da bozulmaya uğrayarak son bulmuştur.

Buda’nın durumu buna ilginç bir örnektir. O kendi gerçeğini aramaya orucun acımasızlığı ile başlamıştır, ancak daha sonra sağlığına kötü etki ettiği için bu uygulamadan vazgeçtiği söylenmektedir. Söylenenlerin ışığında onun neden oruca devam edemediği anlaşılabilir, fakat bu onun oruca inanmadığını göstermez. Belki de bugün değişik yerlerde, bazı Budistler orucun belli şekillerini halen uygulamaktadırlar.

Oruç İslam’da oldukça gelişmiş bir müessese olup, üzerinde derinlemesine çalışılması gerekir. Oruç ile ilgili iki ayrı talimat bulunmaktadır. Biri farz yani zorunlu olan oruç, diğeri seçenekli yani nafile olan oruçtur. Farz olan oruç da iki sınıfa ayrılır.

1. Dünyanın her yerinde bulunan Müslümanların her yıl bir ay oruç tutmaları farz kılınmıştır. Bu ay, ayla ilgili olup yıl boyunca güneş ayının değişmesi ile o da değişir. Bu ibadet edenler için evrensel bir denge yaratır. Bazen oruç, günlerin çabucak gelip geçtiği kış günlerinde kolayca, bazen de uzun yaz günlerinde zorlukla tutulur. Bu ay yıl boyunca hep değiştiğinden dünyanın her yerindeki Müslümanlar hem kolay hem de meşakkatli dönemlerde oruç tutarlar.

   İslam’da oruç her yerde şafağın sökmesi ile başlar, akşam güneşin batımında sona erer. Bu dönemde kişi yemeden ve içmeden tamamen kesilir, uzaklaşır. Müslümanların oruç-

larının amacı yalnızca aç ve susuz durmak demek değildir. Bununla birlikte her gün, orucun başlamasından önceki geceler, oruç müessesesinde her şeyin ötesinde çok önemli bir ana rol oynamaktadır. Müslümanlar gün ışımadan birkaç saat önce Allah’ı (c.c.) zikretmek ve kişisel olarak namaz kılmak için uyanırlar. Yine diğer günlerden daha fazla her Müslüman’ın evinde Kur’ân-ı Kerîm okunur. Böylece gecenin büyük bir bölümü orucun temelini teşkil eden manevi bir uygulama ile geçirilir. Gün boyunca yiyecek ve içecekten uzak durmanın yanında, tüm Müslümanlar, özellikle gereksiz boş konuşmalardan, münakaşalardan, kavgalardan veya gerçek müminlerin onurunu hiçe sayan davranışlardan menedilirler. Hiçbir fiziki keyif ve zevke müsamaha edilmez. Hatta bütün insanların normal günlük ilişkileri dışında karı koca bile gün boyunca ayrı yaşarlar.

İslam’da zekât vermek ve yoksulu gözetmek o kadar vurgulanmıştır ki bu adeta Müslüman’ın hayatının bir parçası olmuştur. Bununla birlikte oruç ayı olan Ramazan’a gelindiğinde Müslümanların bu yolda iki misli harcama yapmaya gayret etmeleri istenir. Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) yoksullar için yaptığı harcamanın hafif bir rüzgârın esmesi gibi, O’nun günlük uğraşlarından olduğu ve bu yardımların da yoksullar için bitmek tükenmek bilmeyen bir ferahlık kaynağı olduğu söylenir. Ne var ki Ramazan boyunca müfessirler[11] bizlere bu meltemin hız kazanarak fırtına gibi esmeye başladığını da hatırlatırlar. Zekât vermek ve yoksula yardım o denli vurgulanmıştır ki, Müslümanlar bütün bir yıl boyunca hiçbir dönemde Ramazan ayı boyunca olduğu kadar hayırseverlikle meşgul olmazlar.

2. Diğer zorunlu oruç, Allah (c.c.) tarafından günahların affedilmesi ile ilgili olarak sıkça karşımıza çıkar. Bu ayrıca farz oruçlarının bozulmasını da içerir.

[11] Peygamber’in (s.a.v.) hadislerini bizlere aktaranlar

Nafile oruçlar o derece önerilmiştir ki bu adeta mümin bir Müslüman’ın yaşam şekli haline gelmiştir. Müslümanların birçoğu farz oruçlardan başka oruç tutmamalarına rağmen, bazıları bir problemle karşılaştıkları zaman, ara sıra oruç tutarlar. Oruçlu iken yapılan duaların daha etkin olduğu ümit edilir. Bazıları ise kendi sorunlarından kurtulmak için nafile oruç tutarlar, bazıları da yalnızca Allah’ın (c.c.) özel rızasını kazanmak için oruçlu olurlar. Bunda bir sınırlama yoktur. Yalnız İslam’ın kurucusu, hayatları boyunca oruçlu olmaya yemin edenleri bundan şiddetle menetmiştir. Böyle bir olayı öğrendiği zaman Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Allah’a (c.c.) karşı kendi isteğini zorlayarak kurtuluşu elde etmeye çalışmasından dolayı o kişiyi kınamış ve bu durumu onaylamamıştır. Endişe ile o kişiye;

“Kendini eziyete ve sıkıntıya sokmakla, Allah’ın (c.c.) hoşnutluğuna erişemeyeceğin gibi, belki O’nun hoşnutsuzluğunu da kazanmış olacaksın” demiştir.

Ayrıca o eşini, çoluğunu çocuğunu ve arkadaşlarını ihmal ettirecek kadar aşırılığa karşı da uyarmıştır. Yüce Peygamber (s.a.v.) ayrıca, insanlar arasındaki ilişkilerdeki sorumlulukları da hatırlatmış ve “Allah’a (c.c.) olan görevini, O’nun yaratıklarına karşı olan görevinle eşit tut” diyerek onu uyarmıştır. Bazılarının ısrarlı yalvarmalarına karşı, O Davut’un (a.s.) tuttuğu nafile oruç şeklini onlara tavsiye etmiştir. Davut (a.s.) bir gün oruç tutar, ertesi günü oruçlu olmazdı. Bu yemininden sonra o hayatı boyunca belirli günlerde oruç tuttu. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “sana sadece bu kadar için izin var, dahası için izin yok dedi.

Oruç müessesesi, bir müminin manevi hayatının hemen hemen her alanını etkilediği için, son derece önemlidir. Diğer şeylerin arasında, kişi kendi deneyimi yoluyla, toplumun daha az şanslı kesiminin yaşadığı açlığı, yoksulluğu, yalnızlığı ve rahatsızlığı öğrenmiş olur. Günlük hayatta izin verilen davranışlardan Ramazan ayı boyunca uzak

kalmak, insan ruhunun arındırılmasında büyük bir rol oynar.

Kutsal Savaş - Cihad

Bu, ilahi mesajların propagandalarıyla ilgili çok önemli bir sorudur. Bu propaganda işiyle ilgilidir. Zaman içinde hemen hemen bütün dinler, kendi esas kaynaklarından uzaklaştıklarında ya insanları zorla kendi dinlerinin içine hapseder, ya da başka insanları zorla kendi inançlarına çevirirler. Fakat Kur'ân-ı Kerîm'de dini inançlarda bir zorlama veya baskıdan eser yoktur. Hiçbir din kendi temelinde bu tür bir baskıya, ne şekilde olursa olsun, izin vermemiştir.

Gerçekte her din zorlamayla karşı karşıya kalmıştır. O dinin muhalifleri tarafından, dinlerin kendi kaynaklarında büyüyüp gelişmelerini durdurmak ve böylece tamamen yok edilmeleri için çaba sarfedilmiştir. Ne zaman yeni bir peygamber gelse, düşmanlarca hiç değişmeyen saldırılar yapılır, onların getirdiği mesaj baskı yapılarak yok edilir ve kendileri de acımasızca öldürülür.

Son derece acı olan bir durum vardır ki o da bütün kitapların içinde, yalnızca Kur'ân-ı Kerîm'in kendi mesajını yaymak için zor kullanmayı önerdiği ifade edilmektedir. Bu konunun altında daha da büyük bir felaket yatmaktadır. Müslüman din adamları bizzat bu görüşü avazları çıktığı kadar bağırıp, bunu körü körüne Kur'ân-ı Kerîm'e yüklemektedirler.

Unutulmaması gerekir ki, nerede ve hangi çağda yaşamış olurlarsa olsunlar, bütün dünya peygamberlerini kendi mesajlarını yaymak yolunda zor kullandıkları iddiasından temize çıkartan yalnızca Kur'ân-ı Kerîm'dir. Bunun içindir ki, Kur'ân-ı Kerîm'in kendi Peygamberine (s.a.v.) barış adına kan dökmeyi ve Allah sevgisi adına nefreti önerdiği kabul edilemez. Daha fazla bir detaya girmeden, bu özet kâfi olacaktır.

Cihad gerçekte dünyaya manevi bir devrim getirmek için Kur'ân-ı Kerîm'in yardımıyla yapılan kutsal bir mücadeledir.

فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا۝

"*Bu Kur'ân'la onlara karşı büyük bir cihâd et.*"[12]

Bunlar cihadın anlamına ışık tutan Kur'ân-ı Kerîm'in ifadeleridir. Yalnızca Kur'ân'ın yardımıyla ve onun mesajı ile birlikte cihad yapılmalıdır. Yine birinin isyankâr, saldırgan davranışlarından Allah'a (c.c.) sığınmak, boyun eğmek cihadın başka bir şekli olup, Peygamber'e (s.a.v.) göre bu cihadın en büyüğüdür. Bir savaştan dönerken O'nun şöyle dediği rivayet edilir.

رَجَعْنَا مِنَ الْجِهَادِ الْاَصْغَرِ اِلٰى جِهَادِ الْاَكْبَرِ

"*Küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz.*"[13]

Hiç şüphesiz Rabbimiz Allah'dır dedikleri için, suç işledikleri kabul edilen zayıf ve savunmasız insanlara karşı düşmanlıkla kılıç kaldıranlara karşı, kendilerini savunmak amacıyla koruyucu savaşa izin verilir. İslam'a göre hiç bir çirkin saldırı cihad değildir.

[12] Furkan Suresi 25:53

[13] "Keşful Mahcub" Ali Bin Osman Hacveri (ölümü Hicri 48l-500), Sh.2l3 ve El Keşif Allama Zamekşeri (ölümü Hicri 528), Bölüm 3, Sh.l73, (Hac Suresi Ayet 78 tefsiri ve dipnotu dâhil) Basım Dar-ul Kitap El Arabî Beyrut, Lubnan.

Ölümden Sonra Hayat

Ölümden sonraki hayatla ilgili sorular her din ve çağa ait insanların aklını karıştırmıştır. Ayrıca ölümden sonraki hayatı tamamen inkâr eden ateist düşünceler de bulunmaktadır. Ölümden sonraki hayatın varlığına inanan dinler ikiye ayrılır.

a. Ölü bir kişinin ruhunun başka bir insan veya hayvanın bedeninde yeniden yaratılacağına inananlar,

b. Ölümden sonra başka bir dünyaya ait durumla yaratılacağına inananlar.

Ateist (Allahsızlık) düşünce bu tartışmanın dışındadır.

İslami öğretiler çerçevesinde, İslam ruhun yeniden başka bir bedende varoluşu ihtimalindeki bütün olasılıkları tamamen reddeden gruba dâhildir.

Bununla birlikte ruhun veya bedenin başka bir dünyada başka bir şekilde yaratılacağına inananlar kendi aralarında da birçok bölümlere ayrılmışlardır. Her dinde anlayış farklı farklıdır. Bundan dolayı, farklı dinlere mensup kişilerin görüşlerine dayanarak hiçbir inanca itiraz korkusu olmaksızın atıfta bulunulamaz.

İslam'ın kendi içinde de değişik hiziplerde veya değişik din bilginleri arasında farklı farklı görüşler bulunmaktadır. Genellikle diğer dünya ile ilgili şekli, aynen bu dünyadaki fiziki benzerlik gibi anlama eğilimi vardır. Bunun sonucu olarak da Cennet ve Cehennemde olması gereken şeyler manevi şekillerden ziyade maddi unsurlar olarak tanımlanır. Onların düşüncelerine göre cennet, ucu bucağı görülmeyen genişlikte bir bahçe olup bu bahçede güzel ağaçlar bulunan ve bu ağaçların sonsuz gölgeleri altından ırmaklar akan bir yer olarak tanımlanır. Irmaklardan süt ve bal

akmaktadır. Bahçe meyvelerle dolu olacak ve orada bulunanların canı meyve istediği zaman, hemen onların emrine amade olunacaktır. Orada her çeşit kuş eti bulunacak ve kim özellikle hangi eti arzu ederse onu orada hazır bulacaktır. Sonsuz güzellikteki sayısız eşler bu temiz erkeklere sağlanacak ve onların yeteneklerine, gücüne göre ne kadar isterlerse kendilerine verilecektir. Bütün hepsi birbirleriyle bir uyum içinde olacaklardır.

Onlar neler yapacaklar? Birbirleriyle ilişkileri nasıl olacaktır? Onlar çocuk sahibi olacaklar mı, yoksa kısır bir hayattan zevk mi alacaklar? Bütün bu sorulara hep sessiz kalınmıştır. Burada anlaşılan mutluluk veya eğlence tamamen cinselliğe dayanır. Orada bir iş, güç yoktur, işçilik yoktur, çaba yoktur. Oradaki mükemmel hayat (eğer böyle bir hayata mükemmel denilebilirse) tamamen tembellik, aşırı yeme ve içme ile ilgilidir. Çünkü süt ve bal ırmaklarının yanında, şarap ırmakları da akacaktır. Hazım veya zehirlenme ile ilgili hiçbir endişe duyulmayacaktır. İpekten yapılmış ve mücevherlerle süslü yastıklara yaslanarak vakitlerini sonsuz bir mutlulukla geçireceklerdir. Ama sonsuz bir mutluluk nedir?

İslam’da Kur’ân-ı Kerîm’in diğer ayetlerinden ispat edilerek burada anlatılanların tamamen benzetmeler olduğu ve maddi olarak bir anlamı bulunmadığını ifade eden, dolayısıyla Kur'an-ı Kerim’in cennetle ilgili bulunan bu ifadelerin saf bir anlayışla kabul edilemeyeceğini belirten bir kesim de bulunmaktadır. Hâlbuki Kur’ân-ı Kerîm gelecek hayatla ilgili şekil ve kavramların yeryüzündekilerden son derece farklı ve değişik olacağını, bunun insanoğlunun hayalinin çok ötesinde olacağını, hatta öbür hayatın gerçekleriyle hiçbir ilgisi bulunmayacağını açıkça belirtmektedir.

عَلٰى اَنْ نُبَدِّلَ اَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ۞

"Sizi değiştirip yerinize başka bir milleti getirmekten yahut hiç bilmediğiniz bir şekilde sizi yeniden yaratmaktan Bizi âciz kılacak yoktur."[14]

Bu Kur'ân-ı Kerîm'in ortaya koyduğu bir ifadedir. Geçmiş dönemlerde Ahmediye Cemaati Kurucusu Kadiyanlı Mirza Gulam Ahmed Hazretleri fiziki varoluş yerine manevi varoluşu, çok önemli ve eşsiz eseri "*The Philosophy of the Teaching of Islam*"[15] adlı bilimsel araştırmasında açıklamıştır. Burada ileriye sürdüğü bütün fikirler Kuran'a ve İslam'ın Kurucusu Yüce Peygamber'in (s.a.v.) hadislerine dayanmaktadır. Burada da onun çok kısa bir tanıtımı verilmiştir.

O'nun yaptığı çok derin çalışmalara göre ahiret hayatı maddi bir hayat olmayacaktır. O aksine manevi bir yapıda olup bunlardan sadece bazılarını düşünebiliriz. Bizler her şeyin nasıl şekil alacağını kesin olarak bilemeyiz. O'nun görüşünün belirgin özelliklerinden biri, ahirette ruhun olağanüstü bir varlığa hayat vermesi ile alakalı olup, ruh ile arasındaki ilişkinin aynen ruhun dünyada iken beden ile ilişkisi gibi tezahür edeceği yönündedir. Ruhun bu şekilde ruhtan hayat bulmasının bu dünyada yaşadığımız hayatla bir benzerliği olacaktır. Eğer burada yaşadığımız hayat Allah'ın (c.c.) rızasına uygun ve O'nun talimatlarına göre ise, beğeni ve zevklerimiz, maddi zevklerden ziyade manevi zevk ve hoşnutluk olacaktır. Ruhun içinde adeta cenine benzer bir ruh şekillenecektir. Hiçbir tadı bulunmayan alışılmış maddi zevklerden ayrı, yeni yetenekler ve yeni zevkler kazanılacaktır. Bu tür arındırılmış yeni insanlar kalplerindekini bulabilecekler. Başkalarının haklarını gaspetmek yerine fedakârlıkta bulunmak hoş ve keyif verici bir hal alacaktır. Bağışlamak, öç almanın yerini alacaktır ve sanki insanda bencilliğe dayanmayan ikinci bir karakter oluşup sevgi doğacaktır, bu da gizli bulunan güdülerle oluşan tüm ilişkilerin yerini alacaktır. Böylece kişi ruhunun yeni bir ruha açıldığını söyleyebilir.

[14] Vakıa Suresi 56:62
[15] İslam'ın Öğrettiği Esaslar, Hz. Mirza Ghulam Ahmad, Londra Camii, 1979

Ruhun gelişmesiyle ilgili bütün bu göstergeler Kur'ân-ı Kerîm'in değişik ayetlerinden alınmasına rağmen gelecekle ilgili birtakım olaylar tam ve kesin olarak belirlenememiştir. Kişi insanoğlunun anlayışının çok ötesinde, onun erişemediği farklı olayların olabileceğini söyleyebilir.

Yeni hayatla ilgili daha tartışılması gereken değişik yönler vardır. Cennet ve Cehennem anlayışı İslamda normal olarak taşınan düşünceden daha farklıdır. Cennet ve Cehennem ayrı zaman ve mekânı kapsayan iki farklı yer değildir. Kur'ân-ı Kerîm'e göre Cennet bütün evreni kapsar. "O halde Cehennem neredein?" sorusu Peygamber'in (s.a.v.) sahabelerinden biri tarafından sorulmuştu. Cevap: "Aynı yerdedir fakat sizin bunların beraber oluşlarını anlama yeteneğiniz bulunmamaktadır." Bütün bunları insanların anlayabilecekleri kelimelerle ifade etmek gerekirse onlar aynı zaman ve mekânı paylaşır görünmelerine rağmen farklı boyutlarda bulundukları için birbirleriyle ilişkileri ve müdahaleleri olmaksızın aynı anda mevcutturlar.

Peki, o zaman Cennet mutluluğu ile Cehennem azabı ve ateşinin anlamı nedir? Bunun cevabını Vadedilen Mesih (a.s.) şöyle açıklamıştır. Bir kişi susuzluktan ölmek üzere ise çok serin ve taze su onu çok memnun edecek ve daha önce hiçbir içecekten veya sudan alamadığı tadı onda bulacaktır. Ama kişi hem aç hem de susuz ise ve acilen enerjiye ihtiyacı varsa ona uzatılan bir salkım serin üzüm, ona daha önceki normal şartlardakinden fazla bir mutluluk ve tat sağlayacaktır. Fakat bu zevklerin bulunması için kişinin sağlıklı olması gerekir.

Şimdi midesi devamlı bulanan ve kusmaya çalışan birini düşünelim. Bu kişinin adeta aklı başından gitmiş ve ölümün eşiğine gelmiştir. Ona bir bardak serin su veya serin bir salkım üzüm uzatın. Onları kabul etmek şöyle dursun, görmek bile onu altüst etmeye ve nefret yaratmaya yetecektir.

Aynen bunun gibi Vadedilen Mesih, Cennet ve Cehennem kavramının değişken bir konu olduğunu açıklamıştır. Güzelliklerden

zevk alan sağlıklı bir ruh, seçim için nesnelere yakın götürüldüklerinde, öncekine nazaran daha büyük bir zevk alacaktır. Bunun gibi sağlıklı bir ruha sahip bir kişinin arzusu, Allah’a (c.c.) yakınlık ile O’nun Vasıfları ve Erdemidir. Cennette de böyle sağlıklı bir ruh daha önce Allah’ın (c.c.) hiç görüp hissetmediği yakınlığına O’nun vasıflarına şahit olacaktır. Vadedilen Mesih’e (a.s.) göre bunlar sadece manevi değerler olarak kalmayıp, sonsuz bir durum ve şekil alacak ve yeniden doğan ilahi ruh, beden olarak çalışan önceki ruhun yardımıyla zevk alacaktır. Bu yine izafi bir konudur. Aksi cehennem ile ilgili doğrulanacak, sağlıksız bir ruh ahiretteki ruh için sağlıksız bir beden yaratacaktır. Sağlıklı ruha zevk ve neşe sağlayan aynı etkenler hasta varlığa azap ve derin bir acı verecektir.

Ruhumuzu veya aklımızı fiziksel bedenimizle karşılaştıracak olursak, onların varlıklarında hemen hemen hiç anlaşılamayan çok büyük farklılıklar bulunmaktadır. Vücudun her bölümü yalnızca maddi anlamda değil, bilinç olarakta canlıdır ve hayati çarpıntılar taşımaktadır. İnsan bedeninin her zerresi bir çeşit bilince sahiptir. Bilim adamları bu bilinç durumunu elektronik sinyallerle ifade etmeye çalışmaktadırlar. Ancak halen idrakimizin çok ötesinde olduğundan, bu şuur ve şuuraltı bilincin uyanıklığı, insan vücudunun bağışıklık sistemi ve diğer bağımsız fonksiyonlarının açıklanması yönünde kaba bir tanımdır.

Öyle ise bu “*bilinç*” durumu nedir? Her canlıda var olan “*ben*” nasıl tanımlanabilir ve ifade edilebilir? Psikolojik bir anlatımla buna “*ben*” veya “*ego*” diyebilir miyiz? Fakat psikologlar bile egoyu tanımlayamamışlardır. Dinde bu ruh diye tanımlanan şeydir. Ruh ile beden arasındaki yakınlığı ölçebileceğimiz bir yöntem yoktur. Nadirende olsa, bizim kaba algılamamızla, ruh öyle ender ve saf haldedir ki, ait olduğu bedenle bağdaştırmak mümkün değildir.

Şimdi milyarlarca yıllık bir dönemde bir ruhdan başka bir ruhun oluşum senaryosunu kavramaya çalışalım. Aynen bunun gibi gelecek hayatta da farklı bir ifadeyle, bir varlığa bağlı iki ayrı durum

olacaktır. Yine farklı bir ifadeyle durum bir yerde beden diğerinde ruh gibi olacaktır. Bedenlerimizle karşılaştırılırsa, ruhumuz yeniden oluşan varlıkta bir beden gibi olacaktır.

Daha geniş bilgi edinmek isteyen okurlarımıza sadece konuyla ilgili değil, tüm dünya insanlarının zihinlerini karıştıran, daha ilginç konuları irdeleyen tüm bilimsel araştırmaları da incelemeleri önerilir.

Kısaca her birey kendi cennet ve cehennemini yaratmaktadır. Cennet kişinin kendi durumuna bağlı olarak farklılık gösterecektir Her cehennem de diğer kişinin cehenneminden değişik olacaktır. Ancak yine de hepsi ahirette aynı zaman ve boyutları paylaşıyor olacaklar.

Fiziki ölüm ile kıyamet günü yeniden diriltileceğimiz süreye kadar ruhlarımızın durumu nedir? Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) belirttikleri gibi ölümden sonra mezarımızda pencereler açılacaktır. Bu ifade kelime olarak alınırsa, konu ile ilgili esas anlam ifade edilmemiş olur. İyi ve dindar kişiler için pencereler cennete, günahkârlar için ise cehenneme açılacaktır. Hâlbuki mezarlar açıldığı zaman böyle bir pencereye rastlanılmamaktadır. Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) bize yanlış bir bilgi vermesi imkânsızdır. Burada sözü edilen şeyler benzetmelerdir. Eğer böyle değilse, her sefer bir mezarı açtığımızda cehennem ya da güzel kokuların geldiği cennete açılan pencereler bulurduk. Fakat bunların hiçbiri mevcut değildir.

O zaman Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) sözlerinin anlamı nedir? Mezar, bu hayatla gelecek olan hayat arasında bulunan bir orta safhadır. Burada manevi hayat gelişip birçok evrelerden geçerek en son noktasına ulaşır. Sonra Allah’ın (c.c.) emri ile Sur’a üflenecek ve en son manevi şekil oluşacaktır. Bu orta dönemde birçok değişik ruhlar en son mükemmel durumlarına ulaşıncaya kadar tamamen sonsuz bir değişim için yaratılmaya hazır olarak cennet veya cehennem görünümünden geçeceklerdir. Kur’ân-ı Kerîm bu düşünceyi çok güzel açıklamıştır.

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ اِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ...

“*Hepinizin yaratılması ve tekrar diriltilip kaldırılması, yalnız tek bir kişinin yaratılması gibidir.*”[16]

Çocuğun tek bir hücreden yaratıldığını düşünerek Kur’ân-ı Kerîm bu konuda şöyle der:

هُوَ الَّذِى يُصَوِّرُكُمْ فِى الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ...

“*Size ana rahminde istediği gibi şekil veren O'dur.*”[17]

Şimdi bu konu yukarıda sözü edilen iki ayrı yaradılışla ilgilidir. Sakat olarak doğan çocukları örnek olarak alalım. Bunlar doğumla hemen hastalıklarının farkında olmayacaklar fakat embriyo döneminden başlayarak hasta döneme doğru ilerleyen bir gelişme göstereceklerdir. Aynen bunun gibi manevi hastalığı bulunan bir ruh da kıyamet gününde yeniden yaratılmadan önce, hasta çocuğun ana rahmindeki gibi, mezarında geçirdiği dönemde cehenneme benzer bir azap ve eziyet görecektir. Sağlıklı bir çocuğun durumu ise tamamen farklıdır. Onun tekmeleri annesinin hoşuna bile gider.

Şimdi ortaya bir soru çıkmaktadır. Ruh da ana rahmindeki çocuğun gelişimi gibi bir gelişme gösterecek midir? Bunun cevabı Kur’ân-ı Kerîm’in ayetinde verilmiştir. “*Ma halakakum vema basüküm illeke nefsin vahidin*” “*Sizin ilk yaradılışınız ile ikinci kez kaldırılışınız birbirine benzeyecektir.*”

İkinci yaradılışı anlayabilmemiz için ana rahminde şekillenen çocuğun gelişimini de bilmemiz gerekir. Ana karnındaki bu gelişme yalnızca dokuz ay gibi bir süreyi kapsamasına karşın, gerçekte hayatın yaratılması milyarlarca yıla yayılmıştır. Gerilere daha

[16] Lokman Suresi 3l:29
[17] Ali İmran Sureti 3:7

hayvan hayatının başlangıç dönemlerine gidersek, bir bebeğin de hemen hemen bütün bu gelişim evrelerinden geçtiğini görürüz. Hamileliğin başından sonuna kadar ki dokuz aylık dönemde çocuğun gelişimi yaradılışın bütün evrelerini yansıtır. Diğer bir ifadeyle gelişmenin bütün evreleri dokuz ay boyunca birbiri ardınca öyle süratle tekrar edilir ki bunu hayal bile etmek imkânsızdır. Bu evrimin evrelerini canlı tutarak bunun bir resmini ortaya koyar.

Uzun bir evreden geçen yaradılış dokuz ayda görülen şekline ulaşır. Bütün bunların ışığında ilk yaradılışımızın dönemi çok uzun idi. İkinci yaradılışımız da çok uzun bir dönemi kapsayacaktır. Bu dokuz aylık dönemi inceleyerek yaşam tarihinin milyarlarca yılı ile ruhların gelecek hayattaki evreleri hakkında bazı şeyleri öğrenebiliriz. Ölümden sonra ruhun gelişimi için hayatın ilk başlangıcından insanın en son yaratıldığı döneme kadar geçen zamana, belki bir kere daha ihtiyaç duyulacaktır diye bir sonucuna varmak, daha emin bir yaklaşım olacaktır.

Bu sonucu destekleyerek Kur'ân-ı Kerîm ruhların yeniden yaratıldıkları zaman birbirleriyle konuşacaklarını ve dünyada ne kadar bir süreyle kaldıklarını soracaklarını bildirir. Bazıları "bir gün" bazıları "bir günden bile daha az" diyeceklerdir. Sonra Allah (c.c.) "O bile doğru değil" diyecektir. Diğer bir ifadeyle O "siz tahmin ettiğinizden de daha az bir süre yeryüzünde kaldınız" diyecektir. Gerçekte kişinin günün küçük bir bölümündeki hayatının uzunluğu ile olan ilişkisi, yaklaşık olarak ruhun yeniden kaldırıldığında geçmiş bütün hayat dönemi ile olacak ilişkisi ile aynı orandadır. Birşey ne kadar uzaklaşırsa o kadar küçük görülür. Çocukluğumuz bir iki saniyelik bir deneyimdir adeta. Yıldızlar ne kadar uzaklaşırsa o kadar küçük görülürler. Allah (c.c.) öldüğümüzün hemen ertesi günü hesaba çekilmeyeceğimizi bize anlatmaya çalışmaktadır. Bunun yerine hesaba çekilme çok uzak bir gelecekte olacak ve geçmiş hayatımız bize adeta uzun yoldaki küçük bir nokta gibi bir iki saniyelik bir konu gibi gelecektir.

Kısacası insanın yeniden yaratılması onun hayal bile edemeyeceği bir dönüşüm olup, onun bu dünyada bulunması kadar da kesin bir

olaydır. Bütün bu konular Kur’ân-ı Kerîm’de etraflıca açıklanmış-
tır.

Kader ve Özgür İrade

Kader konusu, din adamları ve filozoflar tarafından yüzyıllar boyu tartışıla gelen oldukça karmaşık bir meseledir. Hemen hemen her dinde kaderle ilgili bazı referanslar bulunmaktadır.

Kadere inananları iki ayrı ana grupta inceleyebiliriz.

1. Kadere genelde körü körüne inananlar, bunun küçük veya büyük olsun, Allah (c.c.) tarafından önceden karara bağlandığına inanırlar. Bu düşünce insanlardan ayrı yaşayan bazı gizli sufi mezhepler arasında yaygındır. Onlar insanın hiçbir şey üzerinde denetleme gücü olmadığını söylerler. Herşey önceden karara bağlanmıştır. Bütün olanlar yalnızca Allah (c.c.) tarafından bilinen ve gözler önüne serilen kaderin büyük bir planıdır. Bu şeylerin planlaması oldukça karmaşık bir anlayış olup, soruyu suç ve cezaya, ceza ve mükâfata yönlendirmek kaçınılmazdır. Eğer kişinin seçimi yoksa davranışlarında ne ceza ne de mükafaat olmamalıdır.

2. Başka bir görüşe göre insan neye karar verir veya uygularsa kaderin oynadığı bir yol yoktur.

Kaderin tartışılması sırasında daha çok karmaşıklık yaratan başka bir psikolojik konu kendine yer bulur ki, bu da olayları önceden kavrama ve algılamadır. Allah’ın (c.c.) gelecekle ilgili herşeyi önceden bilmesi ne ifade eder? İşte soru buradadır. Tartışmada her iki taraf da bu sorunun cevabına zayıf olarak yaklaşmışlardır. İnananlarla inanmayanlar arasındaki kader anlayışını karşılaştırmalı olarak layık olduğu şekilde uzun uzadıya tartışmaya girişmeyeceğiz, yalnızca İslami görüşü ortaya koymaya çalışacağız.

Kader, her biri kendi faaliyet alanında belirgin roller oynayan ve eşgüdümlü çalışan kategorilere sahiptir. Tabiat kanunlarının ege-

menliği en üstün olup, hiçbir şey onların etkilerinin ötesinde değildir. Bu en geniş kavramda kader olarak atıfta bulunabileceğimiz şeylerin genel durumudur. Tabiat kanunlarına tam bir teslimiyetle boyun eğen kimse, ona karşı gelenlere oranla daha fazla avantaj kazanmış olacaktır. Böyle kişiler daima kaderden faydalanır ve kendilerine daha iyi bir hayat çizerler. Fakat bunlardan hiçbiri herhangi bir özel gruba ait oldukları halde kendi ilişkilerinde doğa kurallarının doğru veya yanlış tarafında bulunmalarını önceden kadere bağlamamışlardır.

Avrupa’da Rönesans döneminden önceki bir devirde, doğu Müslüman dünyasında tabiat kanunları anlayışının çok ilerlemiş olduğu bir zaman bulunmaktaydı. Bunun sonucu olarak Müslümanlar bu bilgilerinden dolayı, ondan gereğince yararlanır durumdaydılar. Daha sonra doğu art niyetli, bâtıl, hayalci, uzun gecelerinin karanlığına gömülürken, önyargısız ve açık bir düşünce ile doğayı inceleme batıya kaymış ve bu da batıya yeni bir günün yeni bilgisini kazandırmıştır. Bu da şüphesiz bir kaderdir fakat farklı bir kader. Yalnız önceden kararlaştırılmış kader ile ilgili kanun değişmez bir kural olup, kim bu oluşumu önyargısız inceler ve tabiat kanunlarının kendisini istediği yerde yönlendirmesine izin verirse, o kişi sonsuz bir yola adım atmış olacaktır. Bu da herşeyin ötesinde, din ile ilgili kader kanunları dışında, kaderin genel ve en yaygın sınıflandırılmasıdır.

Kaderin dindeki yerini tartışmadan önce, doğa kanunlarının evrensel kaderi ile ilgili bazı alanları daha fazla incelemeliyiz. Bunlar genelde anlaşılandan farklı olarak, daha geniş küresel uygulamalarında önceden karar verilmişliğin bazı unsurlarını ortaya koymaktadırlar. Bu bağlamda güneş üzerindeki lekeler gibi birtakım uzak olayların da yer aldığı çok karmaşık bir eko-sistemi temsil eden belli mevsimsel ve düzenli değişimlerden bahsediyoruz. Benzer olarak, gezegenlerin maruz kaldığı meteorik istilalar, dünyada hava ve iklim v.s. ile ilgili dönüşümler şeklinde yansımalar gösteren belirli değişiklikleri beraberinde getirir. Bu geniş etkiler düzenli iklim değişiklikleri ile birlikte (bunlara neden olan

farklı etkenler bugün dahi henüz anlaşılmış değildir) bazen dünyadaki bitki ve hayvanların gelişiminde gizli ve ince farklılaşmalar meydana getirir. Bir kez daha, bunlar kuraklığın ya da mevsimlerin dünyanın bir yerinden başka bir bölümüne kaymasından sorumlu etkilerdir. Birbirinin yerini alan buzul çağları ve küresel ısınma değişik kozmik etkilerin bazı sonuçlarıdır. Ancak bu büyük etkiler yeryüzündeki bireysel yaşama özel bir tesir yapmamakla birlikte, son incelemeler insan türüne ait tüm bireyler olarak bir dereceye kadar etkiyi teyit etmektedir. Her insanın hayatının önceden takdir edildiğini doğru ile yanlış, iyi ile kötü arasında bir seçim yapma şansının bulunmadığını gösterir hiçbir delil yoktur. Kur'ân-ı Kerîm bu zorunluluk fikrini kesin olarak reddederek her insanın iyi ve kötü arasında seçim yapmada özgür olduğunu belirtir.

لَا اِكْرَاهَ فِى الدّ۪ينِ...

"*Dinde zorlama caiz değildir.*"[18], ve

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ...

"*Allah bir kimseye ancak gücünün yettiği kadar sorumluluk yükler. Herkesin kazandığı iyilik kendisine, işlediği fenalık ta kendisine olacaktır.*"[19], ve yine

وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰى۝

"*İnsan ancak çalıştığını bulur.*"[20] demiştir.

---

[18] Bakara Suresi 2:257
[19] Bakara Suresi 2:287
[20] Necm Suresi 53:40

Bununla birlikte, din ile ilgili olarak, kaderin değişmeyen ve önceden karar verilen bazı alanları bulunmaktadır. Bunlar Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'ın (c.c.) sünnetleri olarak ifade edilir. Kaderin bir tür sünnetinde ister kabul, isterse reddedilsinler, Allah'ın (c.c.) peygamberleri daima zafere ulaşacaklardır. Eğer bunlar reddedilirse, dağıtılan veya bozguna uğrayan yine muhaliflerin plan ve düzenleridir. Peygamberler onların bildirdikleri mesajları ve hizmetleri, düşmanları ne kadar güçlü olursa olsunlar, daima galip gelmişlerdir. İnsanlık tarihinden örnek verecek olursak Musa (a.s.) ile Firavun, İsa (a.s.) ile muhalifleri, Muhammed (s.a.v.) ile kâfirler arasındaki zıtlaşma ve muhalefet bunlara güzel bir örnektir. Peygamberler ile onların düşmanları arasında çekişmelerde geçmişte miras olarak kalan şey dinin zaferidir. İbrahim (a.s.) ve inancı ile onu ve onun bildirdiklerini destekleyenler tüm dünyaya hâkim olmuştur. Musa (a.s.) ve ona saygı gösterenler, İsa (a.s.) ile onun bildirdikleri, Yüce Peygamberimiz'in (s.a.v.) savundukları, bütün dünyayı etkilemiştir. Buna karşın bugün onların muhaliflerini destekleyen bir kişi bile bulunmamaktadır. Bu kader insanların kendi aralarında birbirleriyle olan zıtlaşmalarından tezahür etmez. Genel bir kural olarak güçlüler zayıf olanları yok edecektir. Dini kaderde bu sözler kaçınılmaz prensip haline gelmiştir.

Tabiat kanunlarının düzgün işlemesine karşın, kişi genel kurallarda farklılık bulmayabilir, fakat Kur'ân-ı Kerîm'in değişik ayetlerinde zikredilen şeylerin planına göre bizce bilinen tabiat kanunları birçok sınıf ve alanlara ayrılır. Bunlar kendi aralarında birbirleriyle çakışmazlar, fakat diğer kanunlarla farklı amaçlar için ortaya çıktıklarında gücü elinde tutan kanun, zayıf olana hâkim olur. Hatta çok geniş ve ileri etkisi bulunan bir kanun bile küçük bir alanda ona karşı olan daha güçlü olanın karşısında yenilgiye uğrayabilir. Yerçekimi kanununa karşı gelen termodinamik ve elektromanyetik kanunları sınırlı alanlarda etkinlikler kazanabilirler. Buna karşın yerçekimi kanunu kendi etkisinde daha geniş bir yer kapsar, uygulama alanları daha geniş ve etkindir. İnsanın tabiatı anlayıp kavraması çağdan çağa gelişme gösterdikçe, imkânsız diye redde-

dilmiş bulunan şeyler, zamanla kabul edilip, sıradan bir gözlem durumuna gelmektedir.

Bu tanımın ışığında, İslama göre, eğer Allah (c.c.) sevdiği özel bir kulunun lehine bazı gizli kanunları açıklarsa, bu kanunlar onları gözleyenler tarafından mucize ve olağanüstü olaylar olarak nitelendirilir. Bu şeyler çok incelikle kontrol edilen ve sonuçları hayret uyandıran tabiat kanunları gereğince olur. Burada kader, Allah’ın (c.c.) seçkin kulunun hayatında özel bir rol oynamasıdır.

Bunun gibi kader, geçmişin genetik, sosyal, ekonomik ve eğitim gibi elimizde olmayan bireysel şartlarının oluşumunda da görülür. Bu çaresizlik onun üzerinde kontrolü bulunmayan bireysel kaderi meydana getirir. Böylece, zengin bir adamın çocuğu ağzında gümüş kaşıkla doğar denilir.

Kişinin beraberinde getirdiği şartlar, içinde doğup yetiştiği toplum, herkesin hayatında günbegün rol oynayan şans oyunu, kişinin aleyhinde veya lehinde olan ve sözde talih olarak nitelendirilen darbeler, kaçınılan veya ağına düşülen kazalar, bütün bunlar kişinin çok az bir seçme şansının bulunduğu alanlardır. Buna rağmen, onun hayatını oluştursun veya oluşturmasın, böyle kaza veya olayların özellikle hedef alındığı düşünülmeyebilir.

Yoksulluk çeken evlerde yetişenlerin ufak tefek ya da ciddi suçlar işlemeleri daha olasıdır. Yoksulluk, suçu teşvik eden en etkin faktörlerden biridir. Eğer bu kader olarak anlaşılırsa, Yaratana karşı yapılan ağır bir suçlama olacaktır. Onun için öncelikle açıkça anlaşılması gereken şey, kader belirli ailelerde kişilere karşı özel emirleri bulunmayan, yalnızca büyük planların bir parçasıdır. Daha geniş olan ekonomik bir planda, şüphesiz az veya çok şanslı olanlara nispeten, üstün veya üstün olmayanlar da bulunur. Onlar daha doğmadan önce kaderlerinin belli şartlar altında kaderi tayin eden tarafından tespit edildiğini söylemek yanlış olur. Bununla birlikte cevaplandırılması gereken başka sorular da bulunmaktadır. Daha sağlıklı şartlar altında dünyaya gelmiş olanların yanında, onlar işledikleri suçlara göre az da olsa, onları suça itmiş bir geç-

mişleri varsa, nasıl muamele göreceklerdir? Eğer suç aynı ise aynen öyle mi karşılığını görecekler? Kur’ân-ı Kerîm bu karmaşık soruya şu ayetle cevap verir.

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ...

“*Allah bir kimseye ancak gücünün yettiği kadar sorumluluk yükler.*”[21]

Bu kişiyi saran sosyal ve diğer öncelikli faktörler hiç şüphesiz hesaba katılacak ve hakkında buna göre hüküm verilecektir. Allah’ın (c.c.) gözünde otomatik olarak cezalandırılan yalnızca suç olmayıp, suçun işlenmesine sebep olan diğer tüm etkenler nihai sonuçta dikkate alınarak adalet uygulanacaktır. Şüphesiz şanslı veya şanssız aynı şekilde eşit olarak değerlendirilmeyecek ve muhakkak suç işleyen kişinin çevresi ve geçmişi de sorumlu tutulacaktır. Böylece şartları onu iyilik etmekten alıkoyan kişinin işlediği iyi ameller, çevresi onu iyilik işlemeye teşvik eden kişinin salih amellerinden daha fazla mükâfatlandırılacaktır.

Bununla birlikte kader, oldukça karmaşık bir konu olup, adaletin emirleri, son değerlendirmede de herşeyi Bilen, herşeye Hâkim ve Güçlü olan, Lütufkâr ve herşeyden Haberdar olan Yüce Allah’ın (c.c.) elinde olacaktır. İnsanoğlunun sorumlu tutulacağı, iyi ve kötü, doğru ve yanlış gibi özgür olarak seçebileceği belli alanlar da bulunmaktadır. Diğer taraftan hareket ettirenin elinde piyon gibi görünen, insanın kendi seçiminin çok az olduğu alanlar da bulunmaktadır. Milletlerin ve insanların kaderlerini kontrol edip kapsayan doğa unsurlarının genel düzeni böylesine bir alanı oluşturur. Daha geniş bir uygulamanın koşulları toplumdaki bireyi aynı nehirde akıntıyla sürüklenen çaresiz bir saman çöpü gibi aciz kılar.

[21] Bakara Suresi 2:287

Kader çok geniş ve derin bir konu olup ayrı bir çalışmayı gerektirir. Onun için bu kadarlık ipucu ile bu konuyu burada bitirmek isteriz.

Sonuç

Dinleyenlerin dikkatlerini batı dünyasının İslam'a yaptığı büyük haksızlıklara çektik. Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Peygamber'in (s.a.v.) talimatları ile ortaya koyduğu gibi İslam ancak, barış dini olarak tanımlanabilir. İslam insan hayatındaki tüm konuları içerdiği gibi insanların birbirleri ve Allah (c.c.) ile olan ilişkileri yoluyla takipçilerine barış mesajı iletir. Önyargı ve çelişki korkusu olmaksızın, hiçbir dinin hatta dinin bir parçasının bile, İslam kadar barışı vurguladığını söyleyemeyiz. Birçok dinin takipçileri aynı tür iddiada bulunmalarına karşın biz, bazı ilahi kitaplardaki talimatların desteklediği emirlerden söz etmekteyiz. Buna rağmen eğer her din barışın insan hayatındaki önemini vurgularsa bu insanlığın geleceği için ümit beslenebilecek ve bizim de memnun olacağımız güzel bir davranıştır. Bu nedenle dünyada bulunan tüm dinlerin liderlerinin esas sorumlulukları bugün insanlığın en çok ihtiyacı olan değerli barış mesajını ortaya koymak olmalıdır.

Ne acıdır ki, İslam'ın talimatları bile, Allah (c.c.) ve barışı kendi hayatında en mükemmel olarak uygulayan İslam'ın Yüce Peygamberi (s.a.v.) adına, terörizmi körükleyen ve uluslararası barışı tehdit eden bir unsur olarak tanıtılır. Eğer batı İslam'ı terör dini ve temel insanlık haklarına aykırı bir din olarak tanımlarsa, suç tamamen onların değildir. Bu suçun hiç olmazsa değişik Müslüman hiziplerce paylaşıldığını söylemek gerekir. İnsanların ilgi alanlarından farklı olarak dinin yüceliğinden söz etmek, aynı zamanda İslam'ın uluslararası kabul edilen insan hakları anlayışını kesinlikle inkâr ettiğinden bahsetmek, kendi bünyesinde İslam anlayışını suçlamaya yeter bir davranıştır.

Diğer dinlerin kutsal kitapları ister ideal olan evrensel barıştan söz etsin veya etmesin, çelişki korkusu olmaksızın bütün dinlerin böyle bir ideale eğilimlerinin bulunduğu söylenebilir. Bu da, dünya-

daki dini liderlerin dünya barışı için harcanan müşterek güç ve çalışmaların temelinde yatmaktadır. Farklılıkları ele almak yerine, dini liderlik ortak noktalar konusunda aydınlatılırsa bu daha çok önerilen ve yararlanılan bir durum olacaktır. Bu eminiz ki bütün dinler arasında bağlayıcı etkenler olarak kabul edilecektir. Sonuç olarak bu, ülke, renk, inanç ve mezhebe bakılmaksızın, bütün insan ırklarını biraraya getirecektir. Eğer dinler bu sorumluluğu üstlenmezlerse, bunu hiç kimse yapamaz. Çünkü bu ulusal, coğrafi ve ırkçı engelleri zorlayan yegâne ve olağanüstü bir güçtür.

En iyi dileklerimizle, tüm dünya liderlerine bu ciddi çağrıyı yaparak, incelemelerimizi burada bitirmek isteriz.

Barış arayışı öyle hiç de hafife alınmayacak olan insanlığın kurtuluş meselesidir.

Hz. Mirza Tahir Ahmed
Müslüman Ahmediye Cemaati'nin 4. Halifesi